

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U. [342.5; 342](478)

ARSENI ALEXANDRU

**LEGITIMITATEA PUTERII DE STAT:
FENOMEN COMPLEX ȘI INDISPENSABIL
SOCIETĂȚII UMANE CONTEMPORANE**

Specialitatea: 552.01 – Drept constituțional

Autoreferatul tezei de doctor habilitat în drept

Chișinău, 2014

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Drept Constituțional și Drept Administrativ, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

Consultant științific: COSTACHI Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. POPA Victor, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. MURARU Ioan, doctor în drept, profesor universitar, România
3. CUȘMIR Marcel, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar

Componența Consiliului științific specializat:

1. GUCEAC Ion, *președinte*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, membru corespondent
2. MOCANU Victor, *secretar științific*, doctor în drept, conferențiar universitar
3. CÂRNAȚ Teodor, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
4. ARAMĂ Elena, doctor habilitat în drept, conferențiar cercetător
5. BALMUȘ Victor, doctor habilitat în drept, conferențiar cercetător
6. COBÂNEANU Sergiu, doctor în drept, profesor universitar
7. JUC Victor, doctor habilitat în politologie, profesor cercetător
8. SOLOMON Constantin, doctor habilitat în politologie, profesor universitar
9. VRABIE Genoveva, doctor în drept, profesor universitar, România

Susținerea va avea loc la 17.01.2015, ora 11⁰⁰ în ședința Consiliului Științific Specializat DH 30.552.01-04 din cadrul Universității de Stat din Moldova, mun. Chișinău, str. A.Mateevici, 60, bir.222, blocul IV.

Teza de doctor habilitat și autoreferatul pot fi consultate la biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina Web a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare al Republicii Moldova (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 12.12.2014

Secretar științific al
Consiliului științific specializat:

Victor MOCANU

Consultant științific:
dr. hab., prof. univ.

Gheorghe COSTACHI

Autor
doctor în drept, conferențiar universitar

Alexandru ARSENI

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei

Orice societate umană contemporană constituindu-se în respectivul stat acordă o deosebită atenție puterii de stat în complexitatea sa, inclusiv, prin prisma legitimității. Pe această cale a mers și Republica Moldova începând cu perioada renașterii naționale și alegerea primului Parlament democratic. Așa primul pas în această direcție a fost adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova la 23 iunie 1990 a declarației suveranității [53] următorul act cu caracter constituțional statal. Apoi a urmat Decretul cu privire la puterea de stat [32]. Acest fapt a pus în prim plan importanța puterii de stat și, nu în ultimul rând a legitimității puterii de stat, condiție a edificării statului de drept și democratic contemporan.

Evident că odată cu adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova la 27 august 1991 a Declarației de independență [52] situația s-a schimbat radical, deoarece deacum s-a pus problema constituirii unui nou stat în calitate de subiect al dreptului constituțional, stat suveran și independent. De aici și atenția sporită față de stat în toată complexitatea și elementele sale, printre care puterea de stat [32].

Aceste necesități și-au găsit reglementare detaliată în Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994, intrată în vigoare la 27 august 1994 [25]. În textul constituțional sunt expuse și reglementate trei elemente ce constituie în ansamblul lor statul ca instituție: poporul, teritoriul și puterea de stat.

Cu referire la puterea de stat, Constituția consfințește un șir de articole: de la cele cu conținut general, cum ar fi art.2 „Suveranitatea națională și puterea de stat”; art.6 „Separarea și colaborarea puterilor în stat”; art.7 „Supremația Constituției”; art.38 alin.(1), potrivit căruia voința poporului constituie baza puterii de stat, voință exprimată prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat, până la articole concrete referitoare la cele trei ramuri ale puterii de stat - legislativă, executivă și judecătorească - încadrate în Titlul III, ce cuprinde art.60-125 și la Curtea Constituțională, Titlul V, cu art.134-140 inclusiv.

Trecând la realizarea conducerii societății pe calea edificării statului de drept și democratic în baza Constituției, s-au evidențiat probleme în lanț și toate legate de legitimitate, fie a actului normativ, fie a instituțiilor sau formelor și metodelor de realizare a puterii de stat.

Nu se contestă necesitatea existenței și realizării puterii de stat, ba chiar se insistă asupra sporirii ei și a lărgirii competențelor și funcțiilor unei ramuri ale puterii față de alta.

Problema se pune în legitimitatea puterii de stat. Putem aduce ca exemple: divergențele dintre Președinte și Prim-ministru – perioada 1990-1992; referendumul consultativ din 1999 [42].

Astfel, până în prezent se contestă legitimitatea Constituției, care, conform doctrinei dreptului constituțional, trebuie să fie cel puțin opera referendumului constituțional, dacă nu a unei adunări constituante.

În acest context, constituționalistul V.Popa subliniază că „întreprinderea Constituției cu forță juridică supremă, ce o deosebește de o lege obișnuită, constă exact în faptul că este (sau trebuie să fie) adoptată de o putere constituantă cu întreprindere directă de la popor” [67, p.8].

Reforma constituțională din 2000 a avut ca scop înlăturarea „nelegitimității” desemnării șefului de stat și concomitent a formei de guvernământ, precum și a regimului politic. În fapt însă, reforma a adus practic la uzurparea puterii în stat de către partidul de guvernământ [54].

Evenimentele din aprilie 2009 au avut ca pretext ilegitimitatea alegerilor parlamentare. Președintele Republicii a convocat fracțiunile parlamentare într-un proces de mediere – intenție bună, dar ilegitimă, deoarece el deținea concomitent și funcția de lider de partid al fracțiunii parlamentare majoritare.

După alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009 a fost contestată la Curtea Constituțională legitimitatea alegerii Președintelui Parlamentului care concomitent îndeplinea și interimatul funcției de șef de stat [15].

Crearea prin decret prezidențial a Comisiei pentru reforma constituțională urmărea același scop – asigurarea legitimității puterii de stat în ansamblul ei [33].

În prezent este contestată atât legitimitatea alegerii Șefului de Stat, cât și întreprinderea Guvernului, precum și semnarea și ratificarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană.

Totodată, însuși textul constituțional admite cazul de ilegitimitate a Parlamentului în calitate de organ reprezentativ suprem al poporului și unică autoritate legislativă. Astfel, potrivit art.63 alin.(1) din Constituție, „Parlamentul este ales pentru un mandat de 4 ani, care poate fi prelungit, prin lege organică, în caz de război sau de catastrofă” [25].

Așadar suntem în prezența unei norme imperative care stabilește clar că durata mandatului Parlamentului este de 4 ani. Excepție făcând cazul de război și cazul de catastrofă în Republica Moldova. În ambele cazuri mandatul se prelungește în baza unei legi organice adoptate de către Parlament.

În același timp, potrivit art.61 alin.(3) din Constituție, „alegerile deputaților în Parlament se desfășoară în cel mult 3 luni de la expirarea mandatului sau de la dizolvarea Parlamentului precedent”. Iar în conformitate cu art.63 lin.(2) din Constituție „Parlamentul se întrunește, la convocarea Președintelui Republicii Moldova, în cel mult 30 de zile de la alegeri”.

De aici rezultă că timp de 4 luni de zile în Republica Moldova Parlamentul funcționează ca organ ilegitim, excepție de la acest termen făcând dizoluția adunării.

Mai mult ca atât, în doctrina autohtonă se vehiculează idei ce pun la îndoială calitatea poporului de a fi deținător al puterii politice, al suveranității naționale în fond, diferit fiind concepute și interesele pe care trebuie să exprime puterea de stat. Astfel, potrivit cercetătorilor Gh.Costachi și P.Hlipca, „puterea politică nu poate fi „deținută” de către popor, ea poate fi doar exercitată de către acesta prin intermediul referendumului și, desigur, prin alegeri universale și directe, care sunt desfășurate periodic cu scopul desemnării organelor reprezentative ale statului. Puterea politică este deținută de către partidul de guvernământ, adică de forța politică majoritară din sistemul reprezentativ, la exercitarea căreia contribuie și alte forțe politice (aflate în opoziție), dar cu rol secundar” [25, p.391].

Iar teoreticianul Gh.Avornic susține că „orice stat exprimă (este impus să exprime) trei niveluri de interese: interesul întregii societăți, interesele acelei clase, grup sau grupuri sociale care formează baza socială a puterii și interesele aparatului de stat, dar, mai precis, ale conducerii de vârf, cărei real îi aparține puterea politică și de stat” [16, p.445].

Așadar, procesul de edificare a statului de drept și democratic în Republica Moldova se confruntă la fiecare pas cu problema ce ține de legitimitatea puterii de stat în ansamblul ei, precum și a instituțiilor etatice antrenate în procesul complex de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat.

Din aceste considerente, tema tezei „*Legitimitatea puterii de stat: fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane*” este actuală și demnă de a fi studiată în doctrina dreptului constituțional.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

Analizând situația în domeniul de cercetare științifică, în scopul identificării problemelor de cercetare, constatăm că fenomenul *putere de stat* face obiect de studiu al Dreptului Constituțional; al Teoriei Generale a Dreptului și al Politologiei. Acest fapt determină tratarea neunivocă a puterii de stat prin abordări conceptuale diferite ce rezultă din studierea practicii sociale variate în diferite state ale lumii, în care se întâlnesc diverse forme de guvernământ și tipuri de regimuri politice.

De aceea, se impune cu necesitate studierea puterii de stat în concept general, precum și în cel juridic în special, în mod deosebit și necesitatea interpretării unor prevederi constituționale în acest sens. Pentru stat ca „instituție a instituțiilor”, dar și pentru societatea umană contemporană sunt importante toate laturile puterii de stat, precum și toate elementele antrenate în procesul complex de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat. Considerente din care cercetarea acestui fenomen trebuie să fie direcționată spre abordarea puterii de stat în integritatea sa.

În acest context, M.Preloț susține că, „pe lângă stat, ca instituție a instituțiilor politice, se cere studiată viața politică în întregul ei, inclusiv ideile politice dintr-o societate” [68, p.70].

În această ordine de idei, necesită aprecieri de valoare cercetările doctrinarilor autohtoni orientate spre identificarea, cercetarea și implementarea praxiologică a fenomenului *putere de stat* în edificarea statului de drept și democratic în Republica Moldova. Astfel, considerăm necesar a evidenția următorii autori autohtoni, care au elaborat lucrări importante în domeniu: I.Guceac, V.Popa, T.Cârnaț, Gh.Costachi, B.Negru, Gh.Avornic, E.Aramă, G.K. Fiodorov, D.Baltag, V.Ivanov, V.Juc, V.Josanu, I.Rusandu.

De menționat că, în procesul abordării doctrine a fenomenului complex *putere de stat* doar unii din doctrinarii menționați s-au expus asupra tuturor componentelor și, îndeosebi, asupra legitimității puterii de stat. Constituționalistul I.Guceac merită o menționare aparte, deoarece în lucrările sale se evidențiază o abordare complexă a acestui fenomen, inclusiv subiecte ca: sistemul politic al societății, legitimitatea puterii [40, p.76-77].

O abordare complexă sau mai puțin complexă a fenomenului *putere de stat* întâlnim și în unele lucrări ale cercetătorilor români, cum ar fi: constituționaliștii T.Drăganu, I.Deleanu, G.Vrabie, I.Muraru și E.S.Tănăsescu; C.Ionescu; Gh.Iancu. Un aport consistent își aduc și teoreticienii: N.Popa, I.Craiovan, C.Voicu. De remarcat că un studiu relativ complex găsim la constituționalistul T.Drăganu care pune problema legitimității guvernării [37, p.77], nu însă a legitimității puterii în complexitatea sa. Constituționalistul G.Vrabie nu abordează problema legitimității puterii de stat, în schimb examinează principiile regimului politic democratic, dintre care un rol decisiv atribuie principiului separației puterilor în stat [77, p.62].

Tendințe similare găsim și în doctrina constituțională franceză, aceasta înglobând studii de valoare în ce privește abordarea puterii de stat ca fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane, studii elaborate de J.Cadart, M.Duverger, J.Gicquel, A.Horiou, P.Pactet, M.Prelot, G.Bourdeau. Reflecții generale asupra legitimității în calitate de concept al guvernării democratice atestăm în general la P.Pactet [64]. Teoreticianul G.Bourdeau face doar o aluzie la necesitatea de a fi luate în considerare principiile ce stau la baza regimului politic liberal și democratic [20, p.165-166].

Menționăm însă, fără a diminua valoarea științifică a abordărilor din domeniu, caracterul fragmentar secesionat în tematici cu caracter mai concret al domeniului supus cercetării, fiecare ocupând un loc valoros în doctrina juridică.

Scopul cercetării – elaborarea reperelor conceptuale ale principiului legitimității puterii de stat în contextul fundamentării științifice a fenomenului complex *putere de stat*, din perspectiva edificării statului de drept și democratic.

Obiectivele cercetării: definierea conceptelor: legitimitatea puterii de stat; sistem politic; suveranitate națională; formă de guvernământ; regim politic; sistem instituționalizat al puterii de stat, aparat de stat; **fundamentarea științifică** a principiului legitimității puterii de stat și a

funcției Curții Constituționale de asigurare a legitimității puterii de stat; **identificarea raportului funcțional** dintre contextul gnoseologic și practic și legitimitatea puterii de stat în procesul complex de la geneză și finalizând cu activitatea guvernanților în realizarea puterii de stat; **determinarea premiselor și reperelor conceptuale** ale legitimității organelor, instituțiilor etatice și a principiilor și calităților guvernanților, ca parte integrantă a procesului complex de realizare a puterii de stat, **fundamentarea științifică** a fenomenului complex putere de stat ca parte integrantă a științei dreptului constituțional; **elaborarea în baza reperelor conceptuale** a tematicii legitimității puterii de stat în cadrul științei dreptului constituțional; **validarea teoretică și recomandarea practică** a soluțiilor privind asigurarea legitimității puterii de stat.

Metodologia cercetării științifice. Într-o concepție doctrinară se afirmă că există o distincție metodologică a științelor socioumanistice, distincție întemeiată pe ideea că domeniul cunoștințelor socioumane este dublu afectat de subiectivitate. Tocmai din acest motiv se impune necesitatea interdisciplinarității cu utilizarea diverselor metode, care includ în mod egal atât tehnici și procedee de cercetare, cât și principii, postulate ce duc spre cunoașterea științifică a temei investigate. Cele menționate au generat necesitatea utilizării în procesul investigării științifice a lucrărilor doctrinarilor juriști, politologi, sociologi și filosofi, fiind îmbinate metodele general-științifice de cercetare cu metodele particulare și specifice.

Pentru analiza materială a temei au fost utilizate următoarele metode:

- metoda logică cu operațiunile sale – analiza, sinteza, deducția, inducția, generalizarea, abstractizarea – a fost utilizată pentru investigarea coerentă a tuturor aspectelor temei tezei;
- metoda istorică, cu ajutorul căreia am realizat o retrospectivă istorică a abordărilor privind legitimitatea puterii de stat, fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane;
- metoda comparativă – ca rezultat, am reușit să confruntăm atât concepte doctrinare, cât și diferite prevederi normativ-juridice ce se referă la procesul de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat;
- metoda sistemic-structurală, prin intermediul căreia legitimitatea puterii de stat a fost tratată ca dimensiune, parte componentă a statului de drept și democratic;
- metoda criteriului unic de clasificare, ce ne-a permis o clasificare științifică a formelor de guvernământ și a tipurilor de regim politic;
- metoda funcțională ne-a indicat eficiența legitimității instituționalizării puterii de stat, precum și a exercitării în practică a puterii de stat;
- metoda prospectivă (de prognoză), cu ajutorul căreia am constatat impactul pe care-l pot avea unele prevederi normativ-juridice din Republica Moldova asupra exercitării puterii de stat prin prisma principiului legitimității ei.

Utilizarea acestor metode ne-a permis să realizăm un studiu complex și polivalent al problemelor privind legitimitatea puterii de stat la etapa contemporană.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei rezidă în faptul că în baza analizei conceptelor doctrinare privind puterea de stat în toată complexitatea sa *a fost identificată*, pe lângă trăsăturile generale, *o însușire dobândită a puterii de stat – legitimitatea*. Aceasta a atras supă sine, și în cele din urmă *formularea și argumentarea*, pentru prima dată în doctrina juridică și politologie, a *unui nou principiu al regimului politic – principiul legitimității puterii de stat* – condiție immanentă a statului de drept și democratic.

Acest principiu, alături de principiul separației puterilor în stat, va permite delimitarea clară a regimurilor politice democratice de cele nedemocratice. În același timp, principiul legitimității determină soluționarea problemei științifice, aplicative, de importanță majoră pentru: 1) Șeful statului – obligativitatea de a-și declina calitatea de membru de partid, precum și de a exercita o nouă funcție, funcția de mediere, 2) Curtea Constituțională – asigurarea legitimității puterii de stat și a organelor etatice antrenate în procesul de realizare a puterii de stat.

Rezultatele principal noi pentru știință și practică obținute: *etapizarea* evoluției fenomenului legitimității; identificarea proprietăților și elementelor sistemului politic – mediu ambiant al puterii de stat; *fundamentarea* științifică a principiului legitimității de stat și, ca consecință praxiologică, a unei noi funcții a Curții Constituționale de asigurare a legitimității puterii de stat; *conceptualizarea* sistemului instituțional al puterii de stat și *determinarea* unei **noi direcții de cercetare – legitimitatea puterii de stat parte integrantă a științei Dreptului Constituțional și domeniu de activitate a Curții Constituționale**.

Semnificația teoretică a prezentei investigații este determinată de noutatea științifică, actualitatea temei și de concluziile generale la care s-a ajuns. Studiul teoretic menționat determină formularea unei noi direcții științifice de importanță majoră pentru știința juridică, în general, și pentru Dreptul constituțional în calitate de ramură de drept fundamentală și de ramură a științei juridice în special – fenomenul legitimității puterii de stat atât în manifestarea sa acceptională, cât și în cea practică, ce se prezintă în calitate de principiu și de condiție de consolidare a statului contemporan, democratic și de drept, invocând concomitent cerințe de calitate atât la instituționalizarea, cât și la funcționarea mecanismului de stat.

Anume legitimitatea puterii de stat identifică un impuls interacțional de echilibru și colaborare a ramurilor puterii în stat în condițiile unui regim politici contemporan democratic. Domnia legii are la bază legitimitatea însăși a Constituției, iar aceste precondiții de calitate pot fi realizate numai în condițiile aplicării și respectării principiului legitimității puterii de stat și a organelor etatice antrenate direct în procesul complex de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat.

Valoarea aplicativă a lucrării este sesizată prin posibilitatea folosirii ideilor științifice, a concluziilor și propunerilor formulate în cuprinsul tezei în procesul de predare-învățare la facultățile de drept a cursului de Drept constituțional și a cursurilor speciale, care prevăd teme noi, cum ar fi: Legitimitatea puterii de stat: Sistemul politic, mediu ambiant al puterii de stat; Principiile regimului politic – factor determinant al statului de drept și democratic; Puterea judecătorească – veritabilă ramură a puterii de stat; Statutul juridic al demnitarilor de stat antrenați direct în procesul de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat. În același rînd, lucrarea va servi drept suport doctrinar în procesul modificării Constituției, precum și în procesul de ajustare a legislației interne la prevederile normelor și principiilor dreptului internațional. În ce privește domeniul practic, materia expusă în teză va fi de utilitate maximă deputaților, șefului de stat, membrilor Guvernului, magistraților în activitatea lor.

La ea pot apela studenții și masteranzii facultăților de drept, practicienii și toți cei care doresc să se familiarizeze cu conținutul fenomenului complex „putere de stat și legitimitatea ei” și, nu în ultimul rînd, care vor să cunoască mai multe despre locul și rolul fiecărui cetățean în procesul de instituționalizare și realizare practică a puterii de stat.

Originalitatea științifică își găsește exprimarea în *rezultatele științifice principale înaintate spre susținere de către autor:*

1. O societate umană există și poate exista numai organizat. Istoria a demonstrat că această organizare este statul înțeles în sens general ca unitate a trei elemente, două dintre care de fapt – națiunea și teritoriul și unul de drept – puterea de stat. Puterea de stat fiind un element de drept, pune problema legitimității ei.
2. Un regim politici contemporan liberal și democratic poate exista în condițiile unui stat de drept, stat în care persistă atât domnia legii, orientată spre asigurarea demnității omului, a drepturilor și libertăților lui fundamentale, a liberei dezvoltări a personalității umane, precum și a legitimității puterii de stat.
3. Complexitatea psihologică a societății umane, pe de o parte, și complexitatea fenomenului *putere de stat* pe fondalul luptei acerbe pentru cucerirea puterii politice înaintează noi cerințe obiective față de puterea de stat, cerințe înglobate într-o manifestare statutară de asigurare a principiului legitimității.
4. Nu este însă suficient a statua principiul legitimității puterii de stat; se impune o percepere complexă a sistemului antrenat în procesul de realizare a puterii de stat. Aceasta deoarece identificăm un sistem sofisticat de subiecți, ca elemente ale sistemului politic, implicați prin competențele lor în procesul complex de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat. Anume puterea de stat, în esența sa, apare în calitate de

simbioză între autoritățile statale, pe care, într-o finalitate, societatea umană contemporană le percepe ca incontestabile și în același timp ca legitime.

5. Puterea de stat este percepută în calitate de sistem complex de relații sociale fundamentale, indispensabile dezvoltării societății umane contemporane și strict reglementate constituțional. Valoarea legitimității puterii de stat este determinată prin capacitatea de perfecționare a acestor norme juridice, proces în care tot mai frecvent se include și societatea civilă, finalitatea fiind o putere de stat autentică, calitativă, eficientă și echitabilă.
6. Legitimitatea puterii de stat necesită a fi percepută în calitate de proces de edificare și consolidare a statului de drept și democratic și în calitate de principiu constituțional al regimului politic contemporan democratic. Statutul principiului legitimității puterii de stat determină locul, funcțiile și competențele autorităților etatice antrenate în procesul de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat.
7. În condițiile unui regim politic democratic definitorii devin principiile ce stau la baza lui. Printre acestea în mod deosebit evidențiindu-se principiile suveranității naționale, legitimității puterii de stat, separației puterilor în stat. Asigurarea în practică a acestor principii de către Curtea Constituțională ca unică autoritate de jurisdicție constituțională va eradica în cele din urmă posibilele abuzuri și tentative de a uzurpa puterea de stat din partea oricărei autorități etatice, politice, precum și a demnitarilor.
8. Putem concluziona că legitimitatea puterii de stat se exprimă prin capacitatea autorităților etatice atât la nivel de instituționalizare, organizare, cât și la nivel funcțional de a realiza funcțiile puterii de stat în strictă concordanță cu voința poporului și cu reglementările constituționale.

Implementarea rezultatelor științifice atât pentru știința dreptului constituțional, cât și pentru practică constă în argumentarea științifică a necesității aplicării principiului legitimității, atât în procedurile de adoptare a actelor normative, cât și în procedurile de desemnare a autorităților etatice ca instituții și a demnitarilor în stat. Numai asigurarea legitimității procedurale prestabilită constituțional legitimează actele și acțiunile persoanelor, demnitarilor antrenați în procesul de realizare a puterii de stat.

Cunoașterea acestui mecanism va permite și societății civile să se implice mai plenar în administrarea treburilor publice, totodată va spori gradul de responsabilitate și răspundere personală a demnitarilor de stat și a funcționarilor.

Implementarea nemijlocită a rezultatelor științifice (proiecte de acte legislative, manuale, prelegeri etc.)

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost elaborată, aprobată și recomandată pentru susținere în cadrul Catedrei Drept Constituțional și Drept Administrativ a Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova la data de 26 iunie 2014 (proces-verbal nr.11).

Publicații la tema tezei. Aspectele investigației au fost reflectate în 45 de publicații științifice apărute atât în Republica Moldova, cât și în România (Legea și Viața, Revista Națională de Drept, Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova, Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice, Destin românesc, Revista de Istorie și Cultură) și aprobate în cadrul a unsprezece conferințe științifico-practice internaționale. Volumul total al publicațiilor este de cca 100 c.a.

Volumul și structura tezei. Teza de doctor habilitat este structurată în următoarele compartimente: Introducere – care constituie o caracteristică generală a problemei cercetate și o inițiere în studiu; șase capitole – în care sunt examinate problemele fundamentale ce țin de dezvoltarea detaliată a scopului și obiectivelor enunțate în Introducere; Concluzii generale și recomandări. Volumul tezei cuprinde: 274 de pagini de text de bază; bibliografia din 398 de titluri; adnotare, lista abrevierilor.

Cuvinte-cheie: societate umană, stat, putere, putere de stat, legitimitate, sistem politic, suveranitate națională, formă de guvernământ, regim politic, principii ale regimului politic, principiul legitimității puterii de stat, autorități etatice, demnitar de stat.

Conținutul tezei

Introducerea reprezintă esența suportului argumentării temei alese pentru cercetare. În această direcție s-a făcut referire la: actualitatea și importanța temei investigate, gradul de cercetare a temei, scopul și obiectivele propuse spre realizare, noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, modalitatea de aprobare a rezultatelor și concluziilor cercetării.

Capitolul 1, „Analiza situației cercetărilor științifice efectuate în domeniul puterii de stat” – conține două paragrafe și este dedicat unei analize complexe, teoretico-practice a domeniului de studiu. Astfel, în primul paragraf „*Valorificarea științifică a puterii de stat ca fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane*” se face o analiză temeinică a surselor doctrinare la tema tezei. Tot aici este scoasă în evidență esența categoriilor juridice: „societate umană”, „stat”; „politică”, „putere politică”, „putere de stat”, fiind specificat coraportul dintre ele. Evoluția istorică a demonstrat, fără drept de apel, că o societate umană poate să existe și să se dezvolte și să se impună „numai în structuri organizate, iar structura care s-a impus, a rezistat și rezistă, fiind practic de neabandonat, este statul” [60, p.1].

Analizând definițiile doctrinare cu referire la stat, reținem definiția, potrivit căreia statul este o „îmbinare a unor elemente de fapt – populația și teritoriul – cu un element politico-juridic,

adică o putere politică, reglementată juridicește, putere politică organizată, ce poate exercita în mod legal constrângerea, fiind suverană” [77, p.62].

Doctrina juridică oferă un șir de definiții date categoriei putere de stat, fiind, până în cele din urmă, considerată ca „o formă a puterii sociale, cu caracter normativ, de continuitate și performanță, care are drept scop realizarea intereselor întregii societăți, fiind organizată într-un mecanism social, numit mecanismul de stat” [40, p.70].

O deosebită atenție se atrage relațiilor: stat – putere de stat – putere publică, schemă care se explică prin faptul că „puterea ca fenomen social îmbracă mai multe forme, că, printre acestea puterea politică ocupă un loc principal, că ea se manifestă numai în societate, în care există o diferențiere între guvernanți și guvernați; având o sferă mai largă decât puterea de stat care semnifică o anumite putere politică ce poate fi detașată de altele prin trăsături specifice, proprii, ce-i conferă un loc aparte în sfera formelor (tipurilor) de putere” [77, p.46].

În paragraful al doilea „*Interesul științific față de problema putere de stat ca fenomen complex și indispensabil societății umane*” se efectuează o analiză normativ-juridică a principiului, potrivit căruia „voința poporului este baza puterii de stat, această voință trebuie să fie exprimată prin alegeri oneste care trebuie să aibă loc periodic, prin sufragiu universal, egal și prin vot secret sau după o procedură echivalentă care să asigure libertatea votului” [31].

În ce privește nivelul de abordare doctrinară a tematicii, unei analize ample și comparative au fost supuse cercetările autorilor autohtoni, precum și ale celor din alte state (România, Franța, Rusia). În acest context, au fost analizate minuțios lucrările de fond ale doctrinarilor, precum și tezele de doctor, de doctor habilitat în drept axate direct sau tangențial pe tema prezentei investigații. În esență, a fost determinat rolul și locul puterii de stat prin prisma legitimității ei, s-a făcut o retrospectivă a principalelor evenimente juridice în procesul de evoluție a statului de drept și democratic, a legitimității puterii de stat în ansamblu. Tot aici este formulată problema de cercetare și direcțiile de soluționare, sunt descrise scopul și obiectivele tezei.

În **Capitolul 2, „Conceptul și calitățile puterii de stat ca dimensiune integratoare a statului”** cele cinci paragrafe sunt dedicate conceptului de putere de stat în accepțiunea contemporană. În primul paragraf al capitolului „*Noțiunea și trăsăturile esențiale ale puterii de stat*” se efectuează o analiză doctrinară a fenomenului complex *putere de stat* [7, p.436], fiind determinată obiectivitatea acesteia pentru statul contemporan democratic și de drept. La fel se evidențiază deosebirea dintre „putere” și „influență”; sunt folosite deseori ca sinonime, totuși se consideră că „influența este un concept mai larg, iar puterea este o formă a influenței ce derivă din amenințarea cu o pedeapsă severă, în caz de neascultare” [40, p.68].

În acest paragraf se punctează esența termenului „politic” care desemnează „caracterul social al puterii, iar sintagma „putere politică” desemnează puterea poporului, a națiunii” [7,

p.438]. În final se menționează că *puterea de stat întrunește ansamblul relațiilor de putere constituite într-o societate istoricește determinată și reprezintă autoritatea pe care guvernanții o au asupra guvernaților pentru realizarea unui anumit scop comun, care a fost impus de către guvernanți, sau asumat de guvernați.*

Paragraful doi al acestui capitol „*Identificarea și analiza trăsăturilor generale ale puterii de stat*” include o analiză și sinteză a conceptelor științifice privind, în primul rând, identificarea trăsăturilor generale ale puterii de stat, ce permit detașarea ei de alte puteri sociale, politice etc. Astfel, potrivit concepțiilor doctrinare, puterea de stat până în cele din urmă se caracterizează printr-un șir de trăsături generale [7, p.447]. În acest context nu se împărtășește opinia conform căreia printre caracteristicile puterii de stat se include și „legitimitatea” [49, p.15] deoarece s-ar considera legitimă și puterea uzurpată.

Al treilea paragraf „*Constantele puterii de stat*” reflectă o concepție demnă de acceptat, potrivit căreia trei sunt cele trăsături generale, constante, ale puterii de stat, ce permit deosebirea ei de alte fenomene similare. Aceste constante sunt: puterea de stat – formă oficială a puterii politice (suveranitatea națională); metoda puterii – constrângerea; suveranitatea puterii de stat [7, p.447].

Cele expuse permit a menționa că puterea de stat prin prisma legitimității își dezvăluie și consolidează valorile prin acțiune și nu este o stare de repaus, iar suveranitatea ca trăsătură generală a puterii de stat *exprimă dreptul acestei puteri de a se organiza și de a se exercita, de a-și stabili și rezolva problemele interne și externe în mod liber și conform voinței sale* [35, p.73].

Al patrulea paragraf – „*Argumentări teoretice în aprecierea termenului de legitimitate a puterii de stat*” – reflectă o analiză a concepțiilor doctrinare privind noțiunea „legitimitatea puterii de stat”. Se afirmă într-o opinie că legitimitatea puterii de stat este o caracteristică a statului de drept și democratic „în cadrul căruia regulile de comportament sunt nu numai impuse, dar și acceptate în general de cei cărora le sunt destinate, și nu sunt bazate pe absolutism, pe forță, ca și în statul polițienesc” [40, p.70]. În același timp, se menționează că „legitimitatea este totuși o însușire a puterii de stat *ce rezidă în suveranitatea națională, specifică statului de drept și democratic, în cadrul căruia atât Constituția, cât și organele etatice și actele emise de ele sunt în concordanță cu voința generală și sunt acceptate ca atare de întreaga societate umană*”.

Al cincilea paragraf „*Sistemul politic – mediu ambient al puterii de stat*” conține o analiză a abordărilor doctrinare, realizate în contextul dreptului constituțional, al teoriei generale a dreptului și al politologiei privind atât definirea noțiunii „regim politic”, cât și identificarea proprietăților și a elementelor lui constitutive.

Conceptul de sistem politic ia naștere în a doua jumătate a secolului XX sub influența teoriei generale a sistemelor, reflectând preocuparea pentru abordarea integrativă a domeniului politic și asigurarea unității intrinsece necesară științelor politice. Anume această preocupare a dat naștere sintagmei „sistem politic” [38, p.83]. Comunitatea a determinat acceptarea conceptului „sistemul politic” și în cadrul dreptului constituțional, fiind într-o dinamică continuă de dezvoltare și perfecționare, reglementarea normativă aparținând dreptului constituțional [39, p.136].

În acest context, *sistemul politic este rezultatul activității umane organizate și reprezintă unitatea organelor politice și de stat ierarhic structurate care activează în conformitate cu prevederile constituționale în vederea asigurării binelui comun al poporului suveran.*

Doctrina constituțională a făcut progrese și în direcția ce ține de identificarea și analiza proprietăților sistemului politic raportat la teoria generală a sistemelor [39, p.140; 79, p.247-248]. De recunoscut că *elementul de bază al sistemului politic este cetățeanul* [1, p.33-35], *deținătorul tuturor drepturilor, libertăților și obligațiilor fundamentale, este măsura lui inerentă, care determină schema acestuia.*

Structura sistemului politic apare ca totalitate complexă și unitară de interacțiune între elementele lui, dar și între acestea și întreg. Iată de ce, interrelațiile dintre elementele componente ale sistemului politic, precum și interrelațiile dintre aceste elemente și sistem ca întreg trebuie privite ca o totalitate, ca fenomen complex cu proprietăți noi, ireductibile la proprietățile părților componente („formă de guvernământ”, „regim politic”) [50, p.17-20].

În concluzie, *sistemele create prin munca conștientă a oamenilor sunt organizabile, dar nu au mecanisme de autoreglare, din acest motiv ele sunt reglate din exterior, prin activitate umană.*

Sistemul politic, privit ca ansamblu al organelor politice și statale, este organizabil. Însă, neavând mecanism propriu de autoreglare, sistemul politic nu se poate autoorganiza. El este reglat din afara sa, prin activitatea politică a cetățenilor, precum și prin activitatea normativă desfășurată de către organele statului [14, p.46].

Deci, instituțiile politice ca elemente ale sistemului politic reprezintă organizații umane, întemeiate pe un număr de reguli de drept, organizații în cadrul cărora se desfășoară activități în vederea îndeplinirii unor scopuri sociale determinate [37, p.113]. Raportând această opinie la tema de cercetare, vom preciza că este vorba de acele instituții politice care participă nemijlocit la exercitarea propriu-zisă a puterii politice [46, p.35]. *Iată din care raționament sistemul politic este mediul ambiant al puterii de stat.*

Capitolul 3 „Originile și esența concepțiilor doctrinare privind legitimitatea puterii de stat” este consacrat argumentării legitimității puterii de stat care rezidă în suveranitatea națională. În primul paragraf al capitolului, intitulat „Evoluția semantică a noțiunii de

suveranitate”, se dă o retrospectivă a doctrinelor de la origini până la contemporaneitate, arătându-se astfel procesul de consolidare a noțiunii, dar și cel de „transmitere” a „suveranității” de la un titular la altul, totodată și a conținuturilor trăsăturilor acestuia, cu toate consecințele de rigoare. Așa, dacă pentru Toma d’Aquino suveran era doar Papa de la Roma [74, p.64], adică suveranitatea aparținea papalității [77, p.74], apoi pentru Jean Bodin suveranitatea îmbracă „haina” laică, făcându-l pe rege un suveran independent față de exterior [19, p.75].

În același timp, caracterul absolut și indivizibil al suveranității rezultă din imperativul unității statului, lucru care nu se poate realiza privându-l de calitățile: suveranitate, indivizibilitate, continuitate [apud 75, p.59].

În continuare sunt examinate concepțiile lui J.Locke și J.J. Rousseau care argumentează un nou principiu – „principiul suveranității poporului”. Astfel, englezul J.Locke a pus începutul „transmiterii suveranității” de la monarh la popor, sursa legitimității puterii constituind-o nu forța divină, ci voința poporului [70, p.125].

Dezvoltând teoria, iluministul J.J. Rousseau afirmă că deținătorul suveranității este poporul, iar conducătorii statului nu sunt decât funcționari supuși care pot fi oricând revocați [71, p.99].

O abordare revoluționară întreprinde Montesquieu, potrivii căruia suveranitatea aparține tot poporului, numai că poporul nu este privit ca o entitate concretă, ci ca o entitate abstractă care întruchipează Națiunea [58, p.11].

În această ordine de idei, s-au conturat trei concepții privind suveranitatea: „suveranitatea poporului”, „suveranitatea națională”, „suveranitatea de stat” [11, p.18].

În paragraful doi – „*Aspecte teoretice și practice ale conceptului „suveranitate”*” – se face o analiză doctrinară a teoriilor „suveranitatea poporului” și „suveranitatea națională” în calitate de surse ale legitimității puterii de stat.

Edificator în teoria „suveranității poporului” este faptul că titularul suveranității este poporul care, din punct de vedere juridic, reprezintă o entitate concretă, un ansamblu de indivizi care locuiesc pe un teritoriu determinat, asociați în stat. Și dat fiind că cei care alcătuiesc poporul sunt egali în drepturi și „suveranitatea trebuie împărțită în cote-părți egale tuturor, astfel încât fiecare se devină deținătorul unei „parcele din suveranitate”, care trebuie exercitată de toți în ansamblu” [71, p.101]. Urmând logica teoriei, constatăm că ea impune mandatul imperativ, care are cel puțin două neajunsuri în procesul de exercitare a suveranității: „imposibilitatea deputatului de a reprezenta interesele generale, el fiind constrâns să acționeze în limitele intereselor unei anumite circumscripții electorale; îngrădirea libertății de acțiune a deputatului, el fiind cu totul subordonat voinței alegătorilor săi” [65, p.13].

Și teoria „suveranității naționale” pornește de la ideea că titularul suveranității este poporul, dar acesta este privit juridicește ca o entitate colectivă și abstractă numită „Națiune”, ca o

personalitate distinctă de indivizi care o compun [58, p.13]. Din aceste considerente, suveranitatea este inalienabilă și imprescriptibilă și nu este legată organic de deținătorul ei, ceea ce duce la exercitarea mandatului reprezentativ și nu imperativ.

Așadar, puterea de stat, în cazul dat derivă de la „suveranitatea națională, primește legitimitate de la ea. Așa privite lucrurile, prin suveranitate națională se înțelege dreptul inalienabil, indivizibil și imprescriptibil al poporului de a decide asupra propriei sorți, de a stabili linia politică a statului, de a alcătui organele statale și, implicit, de a controla activitatea acestora și, în ultimă instanță, dreptul la insurecție” [10, p.12].

Totodată, în doctrina constituțională română se observă tendința de a împăca aceste două teorii. Astfel, constituționalistul G.Vrabie, încercând să evite consecințele „nedorite ale celor două concepții”, a preluat „elemente” și de la una și de la alta, pentru a acorda o legitimitate cât mai autentică puterii de stat [77, p.11].

Paragraful finalizează cu analiza teoriei „suveranitatea de stat”, formulă utilizată de J.Bodin, precum și de M.Machiavelli, care au personalizat statul, „echivalându-l cu principele” [55, p.81].

Odată, însă, cu cristalizarea teoriilor „suveranitatea poporului” și „suveranitatea națională” capătă contururi tot mai pronunțate, îndeosebi la începutul sec.XX, și teoria „suveranitate de stat”, actualmente fiind privită ca legitimitatea existenței și activității statului ca subiect de drept internațional și de drept intern. De remarcat că suveranitatea de stat este definită în mod diferit de către doctrinari, însă, cât privește caracterele „suveranității de stat”, supremația și independența puterii de stat, doctrinarii sunt unanimi.

În final, autorul susține că „suveranitatea de stat, care își are legitimitatea în suveranitatea națională, reprezintă acea proprietate a puterii de stat de a fi supremă în raport cu alte puteri sociale existente în stat și independentă de puterea oricărui alt stat sau organism (organisme) internațional în limitele principiilor și normelor internaționale unanim recunoscute” [10, p.12].

În paragraful trei al capitolului în cauză – „*Corpus electoral – exponentul juridico-politic al suveranității naționale*” – se dă o caracterizare mai detaliată a procesului de legitimitate a puterii de stat. Astfel, problema care se pune este, pe de o parte, de a ști cine legitimează guvernării – întreg poporul sau numai o parte din el, iar, pe de altă parte, și cei care legitimează trebuie să fie legitimi.

Obiectiv, poporul *in corpore* nu poate participa într-un raport juridic concret, el fiind constrâns să se exprime doar printr-o secțiune a lui și în forme specifice (prin *corpus electoral* și prin formele specifice ale democrației directe și ale democrației reprezentative). Cu alte cuvinte, pentru a se exprima poporul trebuie să se organizeze [35, p.207], el se organizează juridic și politic.

Organizarea juridică a poporului are drept criteriu cetățenia, din care „în condițiile legii, derivă dreptul de a alege reprezentanții poporului pentru a-i exprima voința și dreptul de a fi ales ca asemenea reprezentant” [69, p.666-667]. Adică, nu întreg poporul, ci doar cetățenii cu drept de vot, întruniți sub formula „corp electoral”, legitimează puterea de stat, exercitată prin reprezentare. Când lucrează corpul electoral, „lucrează națiunea” [63, p.437].

Iar organizarea politică a poporului se realizează prin partidele politice și organizațiile social-politice, elemente ale sistemului politic [9, p.6], care în același timp sunt principalii concurenți electorali în lupta pentru a accede la exercitarea puterii de stat prin reprezentare.

În ce privește corpul electoral din Republica Moldova, este de menționat că cetățenii cu drept de vot sunt organizați într-o singură circumscripție electorală. Însă, pornind de la dezideratul democrației și al statului de drept, conform căruia „în organul reprezentativ al statului – Parlamentul – trebuie să fie reprezentate „atât teritoriul cât și populația” [45, p.465], autorul opinează că „corpul electoral” al Republicii Moldova trebuie să fie organizat pe circumscripții electorale” [2, p.9].

În paragraful patru – „*Formele de exercitare a „suveranității naționale” în cadrul legitimității puterii de stat*” sunt abordate: *referendumul* – formă directă de exercitare a suveranității naționale de către popor și *alegerile* – instrument juridic de legitimitate a exercitării suveranității naționale prin organe reprezentative.

În condițiile democrației directe, referendumul exprimă procedura prin care conducerea unei țări se adresează poporului, fără intermediari, pentru a-l consulta în probleme majore [67, p.209]; astfel, soluția emană de la voința directă a poporului, legitimitate autentică, am numi-o noi.

Astfel, se poate afirma că referendumul este forma de realizare directă a suveranității naționale de către popor în procesul soluționării celor mai importante probleme ale societății și ale statului, atribuind deciziilor adoptate forță juridică supremă [10, p.10] și o legitimitate autentică.

Alegerile sunt totuși cel mai răspândit instrument juridic de exercitare a suveranității prin reprezentare. În sistemul democrației reprezentative cetățenii investiți cu dreptul de vot „aleg reprezentanții care exercită în numele poporului suveranitatea” [39, p.199]. Într-un cuvânt, alegerile legitimează delegarea de către popor reprezentanților săi dreptul de a exercita suveranitatea.

Într-un sens restrâns, alegerile reprezintă „un act juridic prin al cărui intermediu alegătorii, investiți cu dreptul de vot în baza unor reglementări normative, selectează prin vot indivizibil un candidat sau un grup de candidați în organul în care îi va reprezenta o perioadă de timp” [68, p.397].

Alegerile mai sunt privite ca „un instrument juridic obișnuit grație căruia poporul își exercită suveranitatea” [66, p.156]. Într-o formulă aparte, alegerile sunt privite ca instrument de formare a organelor puterii publice care legitimează puterea [39, p.196], și asta deoarece „nu există guvernanți legitimi, împuterniciți cu forța de a comanda, decât cei ieșiți din alegeri libere și democratice” [56, p.6].

Așadar guvernanții trebuie să primească legitimitate ori prin referendum, ori prin alegeri libere și democratice, condiții imanente statului de drept și democratic contemporan.

Ultimul paragraf al Capitolului III – „*Fracțiunile parlamentare – exponente ale voinței corpului electoral*” – include un ansamblu de caracteristici-finalități ale procesului de legitimitate a puterii de stat, precum și a entităților implicate în procesul de instituționalizare a puterii de stat. Dacă organizarea politică a poporului se manifestă prin partide politice, atunci fracțiunile parlamentare, în ansamblul lor, sau grupurile de deputați pentru care corpul electoral și-a exprimat voința în cadrul scrutinului general nu sunt structuri ale partidelor pe lista cărora au candidat. Fracțiunile parlamentare apărute, în timpul evoluției parlamentarismului, odată cu apariția partidelor politice au devenit astăzi elemente indispensabile „sistemelor parlamentare contemporane” [47, p.36].

Partidele politice sunt „resortul esențial și principal al regimului parlamentar și fără partide nu există un regim parlamentar” [45, p.365]. Scopul partidelor politice în lupta electorală este de a trimite mai mulți reprezentanți în Parlament.

În același timp, activitatea partidelor politice nu se încheie odată cu finalizarea alegerilor parlamentare, ci continuă „în cadrul Parlamentului, prin formarea „grupurilor parlamentare” sau a „grupurilor politice”, alcătuite, de regulă, din parlamentari care aparțin aceleiași formațiuni sau care subscriu același program ori sunt adepții acelorași idei” [35, p.261].

Finalitatea doctrinară a conceptului privind „fracțiunile parlamentare” („grupuri parlamentare”) se manifestă printr-o reflecție profundă a locului, rolului și manifestării generice a acestor structuri, prin esența și conținutul lor asupra procesului de legitimitate a puterii de stat în ansamblu, precum și a instituționalizării și nominalizării ei. Așa fracțiunile parlamentare promovează prin activitatea lor în Parlament anumite concepții și opinii, pe care le-au susținut în cadrul campaniei electorale și care au primit votul de încredere al corpului electoral. În alți termeni, fracțiunile parlamentare asigură suplețea activității Parlamentului, precum și concentrarea diverselor tendințe politice existente în cadrul acestuia [35, p.261-262]. Și aceasta deoarece în cadrul lor se „definesc pozițiile ce vor fi confirmate sau infirmate în ședința respectivă a Parlamentului” [24, p.118].

Abordarea calitativ-complexă a fracțiunilor parlamentare și a rolului acestora în procesul legitimității puterii de stat invocă perceperea **unei noi direcții de cercetare fundamentală** – a ***legitimității puterii de stat***, fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane.

În cadrul fracțiunilor parlamentare se include și opoziția parlamentară, statut căpătat în raport cu majoritatea parlamentară. În viziunea constituționalistului V.Popa, opoziția parlamentară se prezintă a fi „o cerință a democrației și o expresie a pluralismului politic, care reprezintă o formă indirectă de manifestare a democrației și, totodată, drept catalizator al voinței suverane a segmentelor națiunii”, fapt ce impune elaborarea „proiectului Legii privind statutul opoziției în Parlamentul Republicii Moldova” [67, p.26-27].

Capitolul 4, „Identificarea, definirea și manifestarea formelor și metodelor de realizare a puterii de stat prin prisma principiului legitimității” cuprinde caracteristica formelor de guvernământ, a tipurilor de regim politic, precum și a principiilor regimului politic, printre care și principiul legitimității puterii de stat, considerat prin natura sa generică drept un principiu ce se află la baza principiilor regimului politic liberal și democratic – principiul suveranității naționale, principiul separației puterilor în stat, principiul constituționalității și al legalității. Totodată este argumentată o nouă funcție a Curții Constituționale de a asigura legitimitatea puterii de stat.

În primul paragraf al capitolului – „*Forma de guvernământ – modalitatea de constituire și raportul dintre organele supreme de stat*” – autorul supune analizei definiția dată „formei de guvernământ” atât ca „noțiune, cât și ca instituție juridică de drept constituțional” [40, p.104]. Problematika ține nu doar de abordarea diferită de către constituționaliști, dar și de faptul că „forma de guvernământ” face obiect de studiu al Teoriei Generale a Statului și Dreptului, precum și al Politologiei.

Constituționaliștii acceptă în fond definiția, potrivit căreia forma de guvernământ este o modalitate de constituire și funcționare a autorităților publice legislative și executive centrale, vizând în special instituția șefului statului în raport cu autoritatea legislativă [40, p.104].

Teoreticienii consideră că forma de guvernământ caracterizează „modalitatea de formare și organizare a statului, caracteristicile și principiile care stau la baza raporturilor dintre acestea și, în special, dintre organul legiuitor și organele executive, inclusiv șeful statului” [62, p.127].

Constituționaliștii români abordează mai concis problema privind forma de guvernământ ca „modul în care sunt constituite și funcționează organele supreme. Ea este raportată, în principiu, la trăsăturile definitorii ale șefului de stat și la raporturile sale cu puterea legislativă” [59, p.123].

Evident că în aceste condiții fenomenul *formă de guvernământ* pune în discuție instituțiile, elementele sistemului politic, interrelațiile dintre care o generează. Mai exact, se solicită

identificarea elementului definitoriu al definiției, precum și legitimitatea lui în structura discutată.

Așadar, instituția-cheie în forma de guvernământ, în înțelesul contemporan al definiției, o constituie Șeful de stat, precum și modalitatea de desemnare a lui [7, p.456].

În același timp, tipologia formelor de guvernământ este vastă și variată, în literatura de specialitate acestea fiind specificate prin noțiuni ca: aristocrație; teocrație; oligarhie; democrație; tiranie; monarhie; despotism; republică. În aceste condiții se impune a se aduce o claritate, în care scop autorul face o clasificare a formelor de guvernământ, aplicând metode științifice.

Astfel, apelând la metoda istorică, pe de o parte, și la conținutul noțiunii „formă de guvernământ”, pe de altă parte, propune următoarea clasificare, la modul general: a) forme de guvernământ istorice (aristocrația, teocrația, oligarhia, tirania, despotismul) încadrate în perioada în care forma de guvernământ includea și elemente ale regimului politic în accepțiunea contemporană; b) forme de guvernământ contemporane (monarhia și republica).

Totodată, s-a ținut cont și de concepția potrivit căreia la determinarea formelor de guvernământ trebuie să se țină cont de realitatea istorică, deoarece monarhiile sunt mai mult simbolice, aristocrația aproape a dispărut, republica are cu totul altă semnificație decât cea originală, democrația îmbracă forma sistemului reprezentativ, despotismul se înfățișează în forme mai subtile decât tirania elementară, dictaturile disimulate prin „conducerea colectivă” [18, p.13-15].

În aceeași ordine de idei, cu referire la contemporaneitate, deosebirile dintre republică și monarhia sunt de „natură a prezenta o importanță practică numai dacă tratăm această problemă în lumina raporturilor dintre principalele categorii de organe existente într-un stat, a modului în care se realizează cerințele principiului separării puterilor, adică în lumina trăsăturilor caracteristice ale sistemului politic căruia aparține statul respectiv” [76, p.134-135].

Valoarea formei de guvernământ se poate manifesta în legitimitatea desemnării Șefului de stat orientată spre evidențierea locului, funcțiilor și competențelor întru realizarea puterii de stat. Doctrinarii identifică două forme de guvernământ: monarhia și republica [59, p.123]. În ceea ce ține de monarhie, problema desemnării Șefului de stat nu implică poporul, ci în foarte rare cazuri Parlamentul, doar atunci când apar probleme cu succesiunea la tron. Adică, în fond, legitimitatea monarhului rezidă în ereditate.

Cu totul altfel stau lucrurile în cazul în care forma de guvernământ este republica, în cele două tipuri ale ei: parlamentară și prezidențială.

În republica parlamentară ca formă de guvernământ legitimitatea șefului de stat rezidă în voința deputaților din Parlament exprimată prin vot secret. Iar în republica prezidențială ca formă de guvernământ legitimitatea șefului de stat rezidă, de regulă, în voința corpului electoral

exprimată în cadrul alegerilor universale, directe, egale, secrete și liber exprimate, sau prin electori (SUA).

Metoda criteriului unic de clasificare, în cazul nostru – modalitatea de desemnare a Președintelui Republicii, nu admite identificarea unui al treilea tip de formă de guvernământ – republică semiprezidențială [66, p.84; 72, p.153; 165, p.448; 39, p.111; 23, p.186].

În paragraful secund – „*Regimul politic – dimensiune edificatoare a statului de drept și democratic contemporan*” este întreprinsă o analiză doctrinară a noțiunii de regim politic, considerat, prin natura sa, dimensiune definitorie și edificatoare a statului de drept și democratic. În același context este analizată tipologia regimurilor politice în baza diferitelor criterii de clasificare.

Pentru o analiză completă, orice cercetător al fenomenelor ce vizează puterea de stat trebuie să aibă în vedere, alături de conceptele juridice, principiile, metodele logice ale cercetării politologice, precum și rezultatele investigațiilor sociologice asupra unui sau altui regim politic sau privind schimbările politice de natură constituțională ce intervin în cadrul unui sau altui stat și care pot să-i influențeze formele și metodele de guvernare cu tentative asupra legitimității puterii de stat. Chiar și așa, analiza unui anumit regim politic poate fi incompletă, întrucât viața juridică și cea politică sunt atât de diverse și uneori atât de instabile (chiar și în cadrul aceluiași stat), încât nu pot fi cuprinse complet nici în forme general-obligatorii, nici în categorii sau instituții politice al căror conținut se modifică pe măsura transformărilor din viața socială. Iată de ce se impune cu necesitate definirea clară a noțiunii „regim politic”, identificarea instituțiilor etatice antrenate în aceste relații ca rezultat al interrelațiilor elementelor sistemului politic, legitimitatea aplicării metodelor și mijloacelor în realizarea puterii de stat.

Din multitudinea definițiilor date noțiunii „regim politic” reținem că aceasta reprezintă ansamblul instituțiilor, metodelor, procedeele și mijloacelor prin care se realizează puterea politică în societate [40, p.111]. Instituțiile care interacționează și generează regimul politic sunt Parlamentul, Șeful de stat și Guvernul, în frunte cu prim-ministrul, iar legitimitatea lor condiționează legitimitatea regimului politic. Nu mai puțin importante sunt și procedeele, metodele și mijloacele utilizate, care pot da regimului politic fie caracterul liberal și democratic, fie nedemocratic.

Analiza gnoseologică a cercetărilor în domeniul clasificării regimurilor politice, orientată spre determinarea unor criterii ce contribuie la identificarea regimurilor politice liberale și democratice, ne permite enumerarea următoarelor: a) regim politic constituțional, în care organele statului acționează în limitele Legii Fundamentale și regim politic absolutist, în cadrul căruia asemenea limitări nu există; b) regim liberal cu respectarea drepturilor și libertăților fundamentale cetățenești și regimuri autoritare concretizate prin preeminența intereselor statului;

c) regim politic democratic și regim politic autocratic: aplicând criteriul separației puterilor în stat delimităm regimuri politice parlamentare, prezidențiale și semiprezidențiale; d) regimul confuziei puterilor (regim dictatorial, regim directoral și regimul guvernământului de adunare; e) regim politic de adunare și regim politic reprezentativ.

Dacă e să indicăm regimurile politice clasice într-o anumită ordine pentru a le reda mai bine conținutul, identificând totodată asemănările și deosebirile, clasificarea ideală, în baza principiului separației puterilor în stat, ar fi următoarea: regim politic parlamentar; regim politic prezidențial; regim politic mixt. Iar aplicând, în paralel, confuziunea puterilor, vom avea: regim directoral; regim dictatorial și regimul guvernământului de adunare.

Această clasificare a tipurilor de regim politic, care la prima vedere nu denotă în fond „esența regimului politic cu adevărat democratic” [27] poate avea un caracter edificator, în fond și aplicarea, ulterioară, a principiilor regimului politic va permite determinarea celui liberal și democratic de cel nedemocratic.

În categoria regimurilor politice nedemocratice se încadrează și regimurile politice întâlnite în țările socialiste caracterizate prin preeminența statului și monopolul unui partid unic care practic decidea absolut totul, organele constituționale doar legiferând voința partidului.

În paragraful trei al capitolului „*Interacțiunea dialectică a principiului legitimității puterii de stat cu celelalte principii ale regimului politic liberal și democratic*” – analizei este supusă natura principiului legitimității puterii de stat, autorul aliniindu-l la principiile deja formulate în literatura de specialitate [7, p.489]. În aceste condiții, fenomenul statul de drept se va îmbogăți cu încă o regulă fundamentală – principiul legitimității statului de drept, orientată spre asigurarea eficiență a manifestării regimului politic liberal și democratic contemporan.

Sistemul normelor juridice ce caracterizează principiile regimului politic nu se deosebește prin nimic de sistemul dreptului în general și formează o structură ierarhică, baza căruia o constituie o normă unică în felul său – normă ce stabilește statutul legitimității puterii de stat. Această normă se va materializa printr-un caracter imperativ în sistemul legislativ ori în calitate de normă-principiu, care va pune începutul unui nou sistem de coordonare între cele trei ramuri ale puterii de stat. Caracterul imperativ al normelor are drept scop final în egală măsură activismul juridic al guvernanților, al magistraților, și respectiv, al membrilor societății.

Prezența principiului legitimității puterii de stat și realizarea lui va asigura calitatea și eficiența instituțiilor etatice antrenate în realizarea puterii de stat, va antrena guvernanții în procesul edificării statului de drept și democratic. Natura generică a principiului legitimității puterii de stat va determina, prin arealul său de manifestare alături de celelalte principii constituționale să purceadă la edificarea unui regim politic liberal și democratic. Astfel, se impune ca imperioasă argumentarea necesității implementării principiului legitimității puterii de

stat, a cărui natură generică îi acordă o apreciere și manifestare constituțională.

Valoarea principiului legitimității puterii de stat se poate manifesta în cadrul procesului de reglementare normativ-juridică orientată spre evidențierea componentelor procesului de realizare a puterii de stat și a măsurilor de natură organizatorică și funcțională a regimului politic liberal și democratic.

Implementarea acestui principiu constituțional impune o nouă funcție în activitatea Curții Constituționale – funcția de asigurare a legitimității puterii de stat. Iar această funcție își găsește deja atribuții stipulate în art.135 alin.(1) lit.d), e), f) și h) din Constituția Republicii Moldova [26].

Într-o formulare textuală, formulăm conținutul normei-principiu al legitimității puterii de stat: *Legitimitatea puterii de stat este garantul, manifestat în cadrul adoptării Constituției și al realizării în practică a puterii de stat de către organele statului și de către guvernanți, asigurată prin organizarea și funcționarea Curții Constituționale, în scopul edificării statului de drept și democratic, protecției și garantării drepturilor și libertăților fundamentale cetățenești.*

Principiul legitimității puterii de stat, prin importanța sa de manifestare, impune o reprezentare incontestabil constituțională. Argumentele sunt evidente: autoritatea și notorietatea principiului legitimității puterii de stat. Iar Constituția prin supremația juridică de care dispune „legitimează puterea, convertind voințele individuale sau colective în voința statului; consacră drepturile și îndatoririle fundamentale, diriguiește raporturile dintre cetățeni, dintre ei și autoritățile publice; indică sensul sau scopul activității sale, adică valorile politice, ideologice și morale sub semnul cărora este organizat și funcționează sistemul politic; este reperul decisiv pentru aprecierea validității tuturor actelor și faptelor juridice” [34, p.373.].

Paragraful patru „*Perspectiva praxiologică a principiului legitimității puterii de stat în vederea consolidării statului de drept*” este dedicată argumentării unei noi funcții a Curții Constituționale – funcția de asigurare a legitimității puterii de stat. Analiza prevederilor constituționale, cât și jurisprudența Curții demonstrează existența practică și factologică a acestei funcții.

Capitolul 5, „Caracteristica subiecților determinantii antrenați în procesul complex de realizare a puterii de stat” este consacrat în întregime descrierii procesului de instituționalizare a organelor statului în cadrul celor trei ramuri ale puterii de stat privind legitimitatea lor. Totodată, este determinat locul, structura și funcțiile fiecărei autorități etatice, antrenate în procesul realizării puterii de stat, compartimente ce completează esența principiului legitimității puterii de stat.

În primul paragraf – „*Poziția Parlamentului în cadrul sistemului separației puterilor*” – este luată în atenție forța sistemului parlamentar care constă în principiul suveranității naționale,

autorul accentuând ideea că Parlamentul reprezintă însuși poporul, iar parlamentarii sunt delegații săi, care nu pot delega, în niciun caz, prerogativele lor unor funcționari ai statului. Adică, legitimitatea Parlamentului ce derivă din suveranitatea națională nu poate fi „naționalizată” de către parlamentari și gestionată după bunul lor plac. Puterea excepțională ce revine parlamentelor și calitatea cu totul aparte a celor care le alcătuiesc au determinat elaborarea unor statute, a unui regim propriu de imunități și inviolabilități, chemat tocmai să garanteze exercitarea mandatului parlamentar.

Anume faptul că Parlamentul primește legitimitatea în baza principiului suveranității naționale a devenit general recunoscută ideea că „parlamentele nu doar reprezintă astăzi în lume cele mai largi forumuri democratice naționale, de dezbatere, dar și laboratoare eficiente de elaborare a legilor, factori de răspundere a vieții publice, elemente de contrapondere față de orice tentative de a diminua drepturile democratice și valoarea instituțiilor statului de drept” [22, p.8]. Un rol aparte în consolidarea acestor activități ale Parlamentului îl va avea principiul legitimității puterii de stat.

În final autorul menționează că Parlamentul este *o instituție politico-juridică statală rezultată din libera exprimare de voință a corpului electoral – exponent al suveranității naționale, menită să exercite puterea legislativă.*

În paragraful doi – *„Mandatul parlamentar – împuternicire politico-juridică întru exercitarea „suveranității naționale”*” – este dată definiția noțiunii „mandat parlamentar”, determinată natura juridică din care rezultă trăsăturile caracteristice ale „mandatului parlamentar” și, în consecință, protecția constituțională a „mandatului parlamentar” în calitate de „legitimare” dobândită în urma realizării suveranității naționale de către corpul electoral.

Poartă un aspect de primordialitate definirea categoriei „mandat parlamentar” aflată în atenția constituționaliștilor și politologilor. Într-o accepție mai generală, prin mandat parlamentar se înțelege „o funcție politică cu care membrii Camerelor parlamentare sunt investiți prin alegere și în virtutea căreia fiecare parlamentar reprezintă națiunea, concură la exercițiul suveranității naționale” [17, p.23]. Așadar, indirect se conturează sursa legitimității mandatului parlamentar – voința corpului electoral exprimată de corpul electoral prin alegeri în scopul exercitării suveranității naționale prin reprezentare.

În concluzie se afirmă că *„mandatul parlamentar este o demnitate publică rezultată din manifestarea de voință a corpului electoral în scopul exercitării prin reprezentare a suveranității naționale în baza împuternicirilor stabilite prin Constituție și legi în spiritul democrației și al statului de drept”* [13, p.16].

Tendențele doctrinei contemporane de a explica natura juridică a mandatului parlamentar rezidă în stabilirea legăturii organice a acesteia cu definiția dată sintagmei „mandat parlamentar”, a cărui legitimitate derivă din voința corpului electoral.

Ne convingem că natura juridică a mandatului parlamentar expusă în doctrina juridică, precum și în reglementările legale rezultă din faptul că „fiecare parlamentar reprezintă națiunea în întregul ei de unde și natura juridică specifică, din care rezultă și caracteristicile lui” [35, p.231]. Așadar, natura juridică a mandatului parlamentar este reprezentativă, ceea ce confirmă realizarea principiului suveranității naționale – izvorul legitimității puterii de stat.

Se accentuează că această natură juridică este confirmată prin trăsăturile caracteristice mandatului parlamentar reglementate constituțional și argumentate doctrinar. Sintetizând concepțiile doctrinare, autorul ajunge la concluzia că mandatul parlamentar are următoarele trăsături caracteristice: generalitatea, independența, irevocabilitatea și protecția constituțională.

Pornind de la prevederile art.68 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova, în conformitate cu care, în exercițiul mandatului, deputații sunt în serviciul poporului, rezultă cu certitudine, că „mandatul parlamentar are un conținut de mare generalitate și exprimă relația Parlamentului cu toată națiunea, dar nu doar cu o circumscripție electorală” [69, p.86]. Observăm că această trăsătură o condiționează pe următoarea, și anume: independența, dat fiind că după alegeri în raportul partid – candidat ales se produce o transformare de natură juridică: „Din acest moment candidatul propus de partid și ales de către corpul electoral nu mai este alesul partidului, ci al întregului popor care i-a încredințat puterea de stat, iar partidul, practic, poate să nu mai exercite nicio influență asupra lui” [65, p.61]. Mai mult ca atât, legitimitatea mandatului parlamentar rezidă în voința corpului electoral exprimată prin alegeri și nu în voința partidului.

Următoarele trăsături, printre care: irevocabilitatea, incompatibilitatea și imunitatea, pot fi calificate ca fiind trăsături-garanții constituționale.

Aceste trăsături se încadrează în sistemul „protecției funcționale și personale” care este instituit „nu în interesul parlamentarului, ci în interesul mandatului, ceea ce înseamnă că ele nu pot fi văzute ca privilegii ale unor persoane în virtutea deținerii unor înalte funcții de stat. Scopul principal este protejarea mandatului parlamentar, crearea unor condiții reale de independență în exercitarea lui și, în ultimă instanță, de exercitare a suveranității naționale” [17, p.41].

Astfel, *irevocabilitatea* este o protecție a independenței Parlamentului în exercitarea mandatului și este strâns legată de teoria „mandatului reprezentativ, potrivit căreia parlamentarul este un reprezentant al poporului și nu doar al celor care l-au ales” [22, p.71]. Pe când *incompatibilitatea* mandatului parlamentar are menirea de a fi asigurată „a) vis-à-vis de administrație – regulă conform căreia funcțiile neelective sunt incompatibile cu mandatul parlamentar, care a fost dictată de abuzurile monarhiei absolute; b) vis-à-vis de interesele

private” [39, p.315-316], care, spre regret, persistă și astăzi, situație ce tinde să afecteze principiul legitimității puterii de stat.

În ce privește *imunitatea parlamentară*, se menționează că această garanție constituțională trezește numeroase controverse și dispute, inclusiv doctrinare. Problema merită atenție, deoarece, spre regret, practica parlamentară din Republica Moldova arată că unii deputați abuzează de această prevedere cu scopul de a se eschiva de la răspundere, inclusiv penală. La aceasta „contribuie”, într-o oarecare măsură, interpretarea prea largă a imunității parlamentare, unii autori extinzând-o asupra tuturor acțiunilor deputatului. Autorul tezei însă, susține concepția în conformitate cu care imunitățile parlamentare au ca scop „asigurarea independenței parlamentarului în exercitarea mandatului său și punerea lui sub protecție față de acte sau fapte abuzive ale autorităților administrative, judiciare sau ale persoanelor fizice” [35, p.236-237]. Aceasta nu înseamnă că deputatul nu poartă nicio răspundere, cu excepția opiniilor exprimate în condițiile eticii și moralității și a votului său.

Astfel, se ajunge la concluzia că după natura sa juridică mandatul parlamentar este o *împuternicire politico-juridică acordată de către corpul electoral prin alegerea unor reprezentanți în scopul exercitării suveranității naționale, mandat protejat constituțional, atrăgând răspunderea juridică morală și politică a deținătorului mandatului*.

Iar aplicarea principiului legitimității puterii de stat va fi, cu siguranță, o garanție a folosirii mandatului parlamentar în interesul general al societății.

Ultimul paragraf dedicat puterii legislative – *„Funcțiile Parlamentului în statul de drept”* – cuprinde o analiză succintă a funcțiilor cu care este înzestrat Parlamentul pentru a-și realiza menirea de organ reprezentativ suprem al poporului, a cărui legitimitate rezidă în suveranitatea națională.

Conceptul de *funcții ale Parlamentului* prezintă o însemnătate cu totul aparte, deoarece identifică marile direcții de activitate, obiectivele primordiale pe care trebuie să le urmărească întreaga activitate a forumurilor reprezentative. Acest concept reprezintă, de altfel, o creație doctrinară, deoarece termenul expres „*funcții*” ale Parlamentului nu se regăsește în Constituție, aceasta referindu-se în mod primordial la „*atribuții*”.

Definirea și determinarea funcțiilor Parlamentului este necesară pentru a delimita, obiectivele și direcțiile de acțiune ale Parlamentului în raport de alți factori de conducere ai statului. „Determinarea funcțiilor Parlamentului nu reprezintă, prin urmare, numai o construcție teoretică, ci și o delimitare practică a unor obiective pe care trebuie să le îndeplinească organele de stat în cadrul competențelor care le revin” [22, p.19]. La care putem adăuga și legitimitatea atribuțiilor întru realizarea funcțiilor.

Ca urmare, prin funcții ale Parlamentului înțelegem *acele direcții generale de activitate chemate să transpună în viață realizarea suveranității naționale prin reprezentare în scopul edificării statului de drept și democratic cu respectarea principiului legitimității puterii de stat.*

În ceea ce privește identificarea propriu-zisă a funcțiilor Parlamentului, doctrina juridică prezintă o gamă largă de clasificări descriptive mai generale. Analizând opiniile doctrinarilor autohtoni, români și francezi, autorul pune accentul pe următoarele funcții: funcția de reprezentare; funcția legislativă; funcția de informare; funcția de control; funcția de desemnare prin investire, alegere sau numire, a unor autorități publice.

Evaluarea comparativă a ponderii pe care aceste cinci funcții o au în activitatea Parlamentului permite constatarea că, exceptând funcția de reprezentare, care în mod constant și permanent se situează în fruntea preocupărilor Parlamentului, în legătură cu celelalte funcții se poate constata că unele sau altele au prevalat în anumite momente, în funcție de complexitatea problemelor cu care Parlamentul era confruntat. Iată din care considerente nu s-ar putea vorbi despre o ierarhizare între funcțiile parlamentare, deoarece toate reprezintă o însemnătate neîndoienică pentru exercitarea rolului (și menirii) pe care parlamentul trebuie să-l ocupe în viața politică din societate și în sistemul organelor de stat, ceea ce poate fi asigurat prin aplicarea principiului legitimității puterii de stat.

În paragraful 5.3. – „*Poziția Puterii Executive în cadrul sistemului separării puterilor*” – consacrat în întregime puterii executive sunt expuse problemele ce țin de identificarea, în baza principiului legitimității puterii de stat, a structurilor executivului, precum și de determinarea rolului și locului fiecărui element al acestei structuri, fiind identificate funcțiile constituționale respective.

Primul subparagraf – „*Identificarea marilor structuri ale executivului*” – cuprinde analiza opiniilor doctrinare realizată cu scopul de a identifica care sunt instituțiile organelor statului ca părți componente ale puterii executive ca ramură a puterii de stat.

Această problemă poartă nu doar un aspect pur științific, ea are profunde conotații practice ce țin de respectarea principiului legitimității puterii de stat în activitatea elementelor puterii executive și în stabilirea coraportului dintre ele.

Studierea în cadrul *Dreptului constituțional* a puterii executive constă în identificarea marilor structuri administrative; celelalte aspecte țin de obiectul de studiu al științelor administrative. Pe lângă problemele ce țin de identificarea marilor structuri ale executivului încă o problemă teoretică vizează aparatul administrativ, care este numeros și necesar executivului și el „nu trebuie privit în afara „puterii” executive” [59, p.123].

În atenția autorului vor fi luate două probleme: 1) ce țin de identificarea marilor structuri ale executivului și 2) doar șeful statului și membrii guvernului, celelalte (subiecte ale următoarelor

probleme) rămânând în seama Dreptului administrativ.

Marile structuri ale executivului sunt: a) șeful de stat; b) guvernul; c) ministerele și celelalte autorități ale administrației publice centrale; d) autoritățile administrației publice locale, la care se adaugă aparatul administrativ însărcinat să pregătească și să execute decizii, la nivelul fiecărei structuri executive [6, p.318].

Prima problemă este tratată atât în doctrina constituțională, cât și în cea administrativă, precum și în politologie, de unde și diversitatea opiniilor contradictorii. Până în cele din urmă, considerăm oportun a pune la baza „soluționării” problemei concepția potrivit căreia executivul poate fi: „monist” sau „dualist”. Executivul „monist” presupune că șeful executivului este în același timp și șeful statului (Exemplu SUA). Pe când executivul dualist presupune existența separată, pe de o parte, a șefului de stat (monarh sau președinte) ca instituție unipersonală, iar, pe de altă parte, a șefului de guvern, guvernul fiind o instituție colectivă și solitară. Așadar, executivul dualist se caracterizează prin faptul că „șeful statului și guvernul sunt plasați pe poziții diferite și, în principiu, sunt independenți unul față de celălalt” [46, p.217].

În subparagraful următor – „*Șeful statului – instituție legitimă a statului democratic contemporan*” – se arată că istoricește funcția de șef de stat s-a impus din necesitatea existenței unui arbitru „însărcinat cu asigurarea funcționării normale a instituțiilor care să aibă dreptul să recurgă la judecarea poporului suveran, care să răspundă în caz de pericol major, de independența, de onoarea, de integritatea Statului” [57, p.73].

Dacă problema legitimității existenței instituției șefului de stat este practic soluționată prin argumentare științifică și normativă, apoi în ce privește funcțiile șefului de stat problema rămâne deschisă, pe marginea căreia se poartă dispute doctrinare.

Astăzi doctrinarii se împart în două mari grupe. Cei care fac parte din prima grupă, recunosc după șeful de stat două funcții: „funcția de reprezentare” și „funcția de garant”. Cei din a doua grupă recunosc și o a treia funcție – cea de „mediere sau de arbitraj” [77, p.270]. Trebuie de remarcat faptul că, într-adevăr, dacă primele două funcții sunt expres indicate în art.77 din Constituția Republicii Moldova, apoi cea de-a treia nu dispune de o așa tratare.

Însă, supunând analizei prerogativele constituționale ale Președintelui Republicii Moldova, evidențiem și această a treia funcție [12, p.14-15; 8, p.18].

Apelând la rigorile principiului legitimității puterii de stat, se impune, pe cale normativă, de a formula în textul constituțional și funcția „de mediere, de arbitraj” a șefului de stat.

În ultimul subparagraf – „*Guvernul – pilonul principal al puterii executive*” – sunt supuse analizei științifice problemele ce țin de definirea noțiunii „guvern”, fapt ce atrage după sine determinarea rolului Guvernului în cadrul activității statale, de unde derivă structura, funcțiile și atribuțiile acestei instituții, precum și compatibilitățile.

Analizând abordările din domeniul dreptului constituțional și a dreptului administrativ nu găsim o definiție clară a noțiunii „guvern”. În aceste circumstanțe s-a înaintat o definiție prin care Guvernul este privit ca „o instituție politică colectivă autonomă în cadrul puterii executive, legitimitatea constituțională a activității acesteia de asigurare a politicii interne și externe a statului și de exercitare a conducerii generale a administrației publice fiind confirmată prin votul de încredere acordat de Parlament” [8, p.19].

Cât privește rolul Guvernului, care se manifestă atât pe plan juridic, cât și pe plan administrativ, acesta este condiționat și se manifestă în conformitate cu programul său de guvernare acceptat de către Parlament prin votul majorității deputaților aleși. Suplimentar, rolul Guvernului este consacrat și prin funcțiile stabilite constituțional, discuții existând doar în ce privește clasificarea lor: fie ca funcții cu titlu principal; fie cu titlu secundar.

Analiza cercetărilor doctrinare pune pe ordinea de zi o problemă stringentă, și anume: responsabilitatea guvernamentală. Doctrina constituțională definește responsabilitatea ca „obligația de a justifica actul pe care l-ai făcut, act de libertate, dacă crezi în libertate și în liberul arbitru; act al fatalismului care te-a impus sau, mai puțin decât atât, act al determinismului” [36, p.113]. Lipsa responsabilității guvernamentale afectează grav activitatea Guvernului și vine în contradicție cu principiul legitimității puterii de stat. Condițiile statului de drept și democratic impun necesitatea reglementării normative a responsabilității, fapt ce urmează a fi reglementat prin norme constituționale.

Relația dintre Guvern și Parlament este foarte bine expusă de către doctrinarul K.G. Wheare, potrivit căruia „fuziunea puterilor legislativă și executivă și dominația Guvernului poate fi descrisă cel mai bine nu ca o separare a puterilor, nu ca o menținere a guvernului în afara legislativului, ci ca o ținere la distanță a guvernului în legislativ”. Cu alte cuvinte, putem vorbi despre un neformal „dualism constituțional, care acceptă interdependența legislativului și executivului” [78, p.97].

Și acest raport se încadrează în limitele principiului legitimității puterii de stat.

Literatura de specialitate oferă cel puțin două direcții diametral opuse în ce privește problema compatibilității funcției ministeriale de mandatul parlamentar. Prima direcție ține de incompatibilitatea funcției ministeriale cu cea de deputat, apelându-se la principiul separației puterilor în stat. A doua direcție acceptă această cumulare, menționându-se că, teoretic și practic, atât majoritatea parlamentară, cât și guvernul au aceeași sursă a legitimității și afinității, și anume: majoritatea electoratului care s-a pronunțat pentru platforma politică a aceluiași partid. Compatibilitatea funcției ministeriale și a mandatului parlamentar înlătură conflictele constituționale dintre „puteri”, permite cunoașterea *directă* a problemelor legislative și executive și o unitate de scop și acțiune. Iar acestea permit operativitatea și eficiența [64, p.158]. Autorul

consideră că această teorie poate fi acceptată în parlamentele bicamerale. Cum se va aplica principiul separației puterilor?, ... trebuie să distingem clar între formularea deciziilor politice și executarea practică a acestora” [43].

„Ar fi de neconceput ca un parlamentar, adică un ales al poporului, să dețină o funcție care să-l pună într-un raport de subordonare față de un membru al Guvernului, indiferent dacă acesta este, la rândul său, parlamentar” [48, p.385-386].

Paragraful patru al capitolului – *„Autoritatea judecătorească – veritabilă instituție de realizare a ramurii puterii de stat”* – reflectă în mod deosebit definiția și specificul activității autorității judecătorești. La fel, s-a urmărit de a argumenta legitimitatea sistemului judiciar caracteristic puterii judecătorești, incluzând în cadrul ei și Curtea Constituțională, fără însă a o integra în sistemul autorităților judecătorești de drept comun. Dat fiind că autoritățile judecătorești își găsesc legitimitatea în hotărârile Consiliului Superior al Magistraturii, evident că i s-a acordat atenția ce se cuvine unui organ de autoadministrare judecătorească chemat, totodată, în calitate de garant al independenței judecătorilor.

În primul subparagraf – *„Definiția și specificul activității autorității judecătorești”* – în urma analizei opiniilor doctrinare a definițiilor date autorității judecătorești se poate afirma că ea reprezintă unitatea corpului de magistrați (judecători) încadrați în sistemul distinct al organelor judecătorești, chemat prin realizarea puterii judecătorești, în conformitate cu prevederile Constituției și altor legi, să săvârșească actul de justiție, să facă dreptate [3, p.17].

Constatăm că Justiția s-a impus din cele mai vechi timpuri ca o funcție de judecare a proceselor și de reprimare a actelor și persoanelor care produc pagube și suferințe altora prin încălcarea regulilor sociale convenite sau stabilite. Astăzi, statul de drept ca atare a devenit de neconceput fără justiție, lipsa justiției veritabile însemnând arbitrar și nedreptate.

Anume constituirea și consolidarea unei justiții veritabile este problema de a cărei soluționare se preocupă autorul în compartimentul de față, preocupare întâlnită și în cercetările lui curente. Scopul final fiind formarea unui „mecanism eficient și integru de protejare și restaurare a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului” [61, p.19].

În subparagraful doi – *„Puterea judecătorească – sistem distinct chemat să asigure realizarea drepturilor și libertăților cetățenești”* – se demonstrează legitimitatea existenței unui sistem ordonat al instanțelor judecătorești îndreptate spre un singur scop – realizarea plenară a procesului de asigurare a garantării drepturilor și libertăților fundamentale cetățenești. În doctrina juridică acest subiect nu trezește discuții, iar conceptul se încadrează în opinia în conformitate cu care „justiția apare ca un fenomen politico-juridic, de o complexitate sporită, manifestată printr-o interacțiune perpetuă a fenomenelor drept și stat, formată dintr-un sistem de instanțe și instituții de autoadministrare a autorității judecătorești, ce constată o activitate

funcțională a statului, o restaurare a anumitor drepturi subiective eventual încălcate și este determinată de un sistem de drept” [61, p.45].

O problemă supusă disputei doctrinare ține de întrebarea: face sau nu face parte Curtea Constituțională din puterea judecătorească, deoarece, indiscutabil, ea nu face parte din sistemul instanțelor judecătorești de drept comun. Răspunsul se propune a fi considerat pozitiv și legitim, pornind de la funcția Curții Constituționale de a repune în vigoare norma încălcată prin actul litigios.

Cu referire la autoritatea judecătorească, principiul legitimității puterii de stat va fi un obstacol redutabil în calea tentativei de constituire a instanțelor extraordinare. Experiența istorică a demonstrat că instanțele extraordinare au fost constituite special pentru a judeca, în general, anumite persoane și în fond era o ficțiune, iar, până la urmă, „o crimă ascunsă sub mantia legii” [3, p.15].

Ultimul subparagraf – „*Consiliul Superior al Magistraturii – izvorul legitimității și garant al independenței puterii judecătorești*” – cuprinde argumentarea legitimității acestui organ constituțional, a cărui activitate este însoțită de anumite funcții ce-i confirmă rolul și locul în cadrul puterii judecătorești ca ramură distinctă a puterii de stat.

Legitimitatea Consiliului Superior al Magistraturii rezidă în principiul separației puterilor în stat, într-un șir de reglementări legale de natură regională și națională, pornind de la Constituție. Pornind de la acest suport, și doctrina juridică își aduce aportul în direcția argumentării necesității constituirii și funcționării acestui organism independent stabilit prin Constituție chemat să „garanteze independența puterii judecătorești și a judecătorilor individuali” [25, p.457].

Menționăm oportunitatea Consiliului Superior al Magistraturii în aplicarea principiului legitimității puterii de stat în cea de a treia ramură – puterea judecătorească. Totodată, în rezultatul unui studiu de natură gnoseologică, ne convingem de importanța abordării unor atribuții care vin să completeze cu substanță funcțiile Consiliului Superior al Magistraturii. În primul rând, de a prevedea legal după Consiliul Superior al Magistraturii dreptul: a) la inițiativă legislativă; b) de a sesiza Curtea Constituțională privind neconstituționalitatea legilor [4, p.19].

Este necesară o reglementare normativ-juridică mai detaliată a competențelor Consiliului Superior al Magistraturii în toate domeniile de competență atribuite, urmând a- fi atribuită și competența de sesizare a Curții Constituționale cu referire la constituționalitatea actelor normativ-juridice din sfera justiției. În continuarea acestei idei, se accentuează importanța studierii teoretice a structurării bicamerale a Consiliului Superior al Magistraturii, efectuată în scopul unei centralizări de gestionare a activității subiecților implicați în realizarea justiției, domeniu de cercetare teoretico-practică nevalorificat până în prezent. La recomandarea în cauză,

domeniul de cercetare poate avea o varietate pronunțată, dintr-o perspectivă de abordare atât prin prisma Dreptului constituțional, cât și a Teoriei Generale a Dreptului [61].

Totodată, privind din perspectiva reformei Procuraturii se propune de a li se acorda, prin normă constituțională, procurorilor statutul de magistrați și, în consecință, de a fi constituit un Consiliu Superior al Magistraturii bicameral: 1) Camera judecătorilor; 2) Camera procurorilor [4, p.19].

Prin aceste măsuri, putem spera că se va consolida puterea judecătorească având la bază principiul legitimității puterii de stat.

Capitolul 6, „Afirmarea în practică a principiului legitimității puterii de stat în societatea contemporană” cuprinde cercetări doctrinare privind legitimitatea structurilor etatice antrenate în procesul de realizare directă a puterii în stat. Pornind de la dezideratele principiului separației puterilor în stat se încearcă determinarea și clasificarea organelor de stat. Dat fiind că organele statului singure de la sine ca instituții nu funcționează, ci sunt puse în mișcare prin acțiuni concrete ale oamenilor, un loc aparte în cercetare este dedicat aparatului de stat.

Legitimitatea activității aparatului de stat, ca finalitate cuprinde în mod obligatoriu și statutul juridic sub aspectul drepturilor, obligațiilor și răspunderii subiecte, care sunt supuse analizei sub aspect normativ și doctrinar.

În primul paragraf – „*Problematika determinării și clasificării organelor (instituțiilor) de stat*” – se face o analiză doctrinară a esenței procedurii legale în procesul de constituire a structurilor etatice. Această problemă se impune, deoarece anume procedura legală permite a determina legitimitatea oricărui organ de stat care exercită puterea și, prin urmare, legitimitatea activității persoanei care îndeplinește în practică prerogativele conferite organului de stat respectiv. Este unanim recunoscut că desemnarea urmează atât o procedură legală, cât și una solemnă.

În practică constituțională se aplică, în principiu, următoarele procedee de desemnare a guvernanților: succesiunea ereditară, cooptarea sau asocierea și alegerea [44].

Nu putem să nu fim de acord că totuși procedura legală nu este aplicabilă în toate cazurile cum ar fi, de exemplu, cucerirea puterii prin forță (lovitura de stat, agresiune, puci). În urma acestui act autorii instaurează un nou organism de guvernare care „nu reprezintă un procedeu constituțional de desemnare”, ci „dimpotrivă, o răsturnare a puterii constituționale și a ordinii legale”. Însă, în cazul în care răsturnarea de la putere a unor guvernanți este impusă prin forță de o grupare de opoziție înarmată și susținută de majoritatea populației, desemnarea altor persoane în funcții guvernamentale este pe deplin legitimă sub aspect politic și moral, legitimitatea constituțională urmând a fi consfințită ulterior printr-un act juridic special [46, p.209].

Așadar, problema legitimității puterii de stat rămâne o condiție obligatorie pentru a governa.

Paragraful întâi – „*Problematica determinării și clasificării organelor (instituțiilor) de stat*” – cuprinde spectrul opiniilor doctrinare atât din domeniul Dreptului constituțional, Dreptului administrativ, cât și al Teoriei Generale a Dreptului. Evident, pentru realizarea funcțiilor sale statul își organizează un șir de instituții, organe, prin intermediul cărora se materializează puterea de stat. Modul lor de constituire, determinarea competențelor, precum și atribuirea prerogativelor specifice sunt și trebuie să fie concret și strict determinate de Constituție și prin legi organice, condiție imanentă a principiului legitimității puterii de stat.

În determinarea și clasificarea organelor statului se propune a porni de la postulatul filosofului german I.Kant, potrivit căruia „Instituțiile alcătuiesc orânduirea statului, (...) și de aceea ele sunt baza solidă a statului (...) coloanele care susțin libertatea politică” [51, p.340]. Sintetizând analiza opiniilor doctrinare, autorul propune, urmând consecutivitatea aplicării principiului separației puterilor în stat, ca în calitate de „coloane care susțin libertatea politică” să fie considerate: a) organul legislativ – Parlamentul; b) organele executive – Președintele Republicii Moldova; Guvernul și ministerele, c) organele judecătorești – instanțele de drept comun, Curtea Constituțională.

Paragraful doi – „*Concepțiile privind principiile de funcționare a aparatului de stat*” – cuprinde studiul asupra opiniilor doctrinare în domeniu pornind de la elucidarea conceptului privind aparatul de stat și a gamei principiilor de funcționare a lui. Totodată, în literatură se observă o confundare a noțiunilor: „aparat de stat”, „mecanism de stat” și „organ de stat”.

Evident, se impune a aduce o claritate în ce privește sensul acestor noțiuni, care nu trebuie confundate. În acest context, autorul propune următoarea tratare: „*organul de stat*” – este o instituție politică. „*Aparatul de stat*” – reprezintă un ansamblu de cetățeni ce au un statut juridic aparte și dețin funcția fie de deputat, fie de șef de stat, fie de membru al Guvernului, fie de magistrați și, în fine, de funcționari publici. Deci, noțiunea „aparat de stat” o putem utiliza în două sensuri: *lato sensu* – ce cuprinde demnitarii de stat (deputații, șeful de stat, membrii Guvernului), corpul de magistrați și funcționarii publici; și în *stricto sensu* – demnitarii de stat și corpul de magistrați.

Pe când „mecanismul de stat” cuprinde ca părți componente ansamblul organelor de stat plus aparatul de stat care tocmai și pune în operă realizarea puterii de stat în complexitatea sa.

Observăm o gamă largă de opinii doctrinare privind principiile ce stau la baza funcționării aparatului de stat. Valoarea principiilor enunțate de către autorii, ai căror lucrări au fost supuse cercetării, este incontestabilă și demnă de apreciat. Cu toate acestea, se consideră că principiile, cum ar fi: a) legalității; b) separației puterilor în stat; c) democratismului, sunt principii generale și urmează a fi incluse în rândul principiilor regimului politic, propunere argumentată anterior în teză.

Cu referire la aparatul de stat, autorul consideră a elucida, în mod deosebit, principiile

specifice inerente și obligatorii demnitarilor ce constituie aparatul de stat în ambele sensuri. În acest context sunt propuse și elucidate următoarele principii: a) moralității [51, p.340]; b) responsabilității [60, p.7]; c) științific [28, p.197-198]; d) competenței. În același timp, se consideră că aceste principii au concomitent și valoarea de însușiri, calități pe care trebuie să le întrunească în ansamblu fiecare demnitar de stat, magistrat și funcționar public.

În paragraful trei – „*Statutul juridic al guvernanților garant al legitimității funcționării mecanismului de stat*” – pornind de la conceptul de clasificare, important și în cazul dat de a determina legitimitatea guvernanților antrenați în acele trei ramuri ale puterii de stat fapt ce condiționează statutul lor juridic. La elaborarea tezei a fost luat ca bază obiectul de cercetare ale dreptului constituțional, și, respectiv, subiecții, în cadrul aparatului de stat aceștia incluzând: deputații, șeful de stat, membrii Guvernului și corpul de magistrați, inclusiv judecătorii Curții Constituționale.

Analiza normativ-juridică și doctrinară a statutului juridic al deputaților denotă plenitudinea abordării inclusiv normativă a drepturilor și îndatoririlor deputaților, de care ei dispun întru realizarea puterii de stat prin reprezentare. Acest lucru se încadrează plenar în cadrul principiului legitimității puterii de stat. În fond, același lucru putem atesta față de întreg corpul de magistrați. Mai mult ca atât, procesul de concretizare și consolidare a statutului juridic este în plină derulare, fapt atestat prin reforma sistemului judiciar.

Analiza gnoseologică privind statutul juridic al membrului Guvernului face să depistăm lipsa unei legi speciale pe acest subiect în comparație cu deputații și magistrații. Din reglementările legale se pot spicui unele drepturi și obligații ale membrilor Guvernului, dar acestea nu constituie un tot, unitar fapt ce ar face o claritate sub aspectul respectării principiului legitimității puterii de stat. Se conturează doar ideea de a determina constituțional, la modul general, formula prin care să se proiecteze că statutul juridic al membrului Guvernului se reglementează prin lege organică, ca mai apoi să fie elaborată și adoptată respectiva lege. Sugestii care își vor găsi reflectare în compartimentul Concluzii generale și recomandări.

În ultimul paragraf – „*Responsabilitatea și răspunderea guvernanților*” – sunt supuse cercetării concepțiile doctrinare asupra noțiunilor „responsabilitate” și „răspundere”, după care, prin prisma principiului separației puterilor în stat, se analizează starea lucrurilor de fapt în domeniu. Cercetarea are ca scop determinarea legitimității responsabilității și răspunderii, încadrarea lor în principiul legitimității puterii de stat.

Anume prezența responsabilității și răspunderii sunt elemente ce finalizează edificarea statutului de drept și democratic.

Democrația, prin caracterul său reprezentativ și pluralist, „presupune responsabilitatea față de electorat, obligația autorităților de a se conforma legii și exercitarea imparțială a justiției. Nimeni nu este deasupra legii” [21, p.304].

În fond, doctrina juridică definește ambele noțiuni puse în discuție cu referire îndeosebi la Guvern. Așa, *responsabilitatea Guvernului* este privită ca „atitudine conștiincioasă a Guvernului, ca organ colegial al administrației publice, și a fiecărui membru al Guvernului – individual față de onoarea ce le revin” [41, p.179].

Iar „*răspunderea Guvernului* (morală, politică și juridică) este privită drept consecință de depășire a responsabilității Guvernului, ca organ colegial, și a fiecărui membru al lui în parte” [41, p.179].

Așadar, guvernării trebuie să poarte în egală măsură și responsabilitate (să o și mai posed), și răspundere. Și de această dată ne confruntăm cu aceeași problemă: lipsa unei legi speciale ce ar reglementa răspunderea membrilor Guvernului, fapt ce pune la îndoială legitimitatea activității acestora. Întru realizarea plenară a principiului legitimității puterii de stat este necesar de a fi adoptată respectiva lege, opinie reflectată în compartimentul Concluzii generale și recomandări.

Într-adevăr, statul de drept și democratic este de neconceput fără instituția responsabilității și răspunderii, obligații „ce le revin reprezentanților oficiali de a-și îndeplini îndatoririle corect și de a răspunde pentru modul în care își îndeplinesc misiunile, atribuțiile, îndatoririle” [29, p.157].

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Finalizând acest demers științific, autorul formulează un șir de concluzii logic argumentate urmate de un sistem de recomandări, a căror natură teoretică și practică confirmă complexitatea și oportunitatea studiului în cauză.

În calitate de concluzie general edificatoare, autorul invocă: **Rezultatele principial noi pentru știință și practică obținute: etapizarea** evoluției fenomenului legitimității; identificarea proprietăților și elementelor sistemului politic – mediu ambiant al puterii de stat; **fundamentarea** științifică a principiului legitimității de stat și, ca consecință praxiologică, a unei noi funcții a Curții Constituționale de asigurare a legitimității puterii de stat; **conceptualizarea** sistemului instituțional al puterii de stat și **determinarea** unei **noi direcții de cercetare – legitimitatea puterii de stat parte integrantă a științei Dreptului Constituțional și domeniu de activitate a Curții Constituționale.**

În calitate de argumente sunt propuse următoarele concluzii generale:

1. Într-un proces de analiză și sinteză a multiplelor și variatelor surse în domeniu cu referire la statul de drept și la fenomenul complex putere de stat, constatăm prezența unui sistem impunător de elaborări doctrinare atât în plan național, cât și în plan internațional. Nu

întâlnim însă abordări teoretico-practice fundamentale ce ar reflecta caracterul interacțional al fenomenelor legate de legitimitatea puterii de stat, a căror valoare se manifestă pe deplin numai într-o interacțiune dinamică. Retrospectiva evenimentelor politice și juridice, caracteristică Republicii Moldova la etapa actuală demonstrează o evoluție a principalelor instituții politice și juridice ce caracterizează fenomenul *putere de stat* prin prisma legitimității sale. Investigația în cauză este orientată spre identificarea unei direcții de cercetare și de elucidare a acestei interacțiuni dintre statul contemporan democratic și legitimitatea puterii de stat ca fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane, orientate spre autoperfecționarea calității și eficienței procesului de realizare a puterii de stat în interesul general al societății. Concepțiile autorului în acest domeniu fiind expuse într-un șir de publicații științifice și raportate în cadrul unor conferințe naționale și internaționale.

2. Interacțiunea identificată dintre elementele constitutive ale statului: Națiune, Teritoriu și Putere de stat ca model al statului contemporan democratic și de drept și legitimitatea puterii invocă abordări fundamentate ale conceptului, ale rolului comunității umane, al societății civile în acest stat, abordări ale scopului comun statului contemporan – proclamarea, promovarea, protejarea și restaurarea efectivă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului. Menționăm că prin scopul elucidat se permite o percepere a unei noi etape în evoluția conceptului statului de drept.

Într-un stat de drept dreptul este în serviciul individului și al societății, suportul determinant nu poate fi axat numai pe procesul de creare a dreptului, dar, îndeosebi, pe procesul de aplicare a dreptului de către autoritățile etatice antrenate în procesul de realizare a puterii de stat – concluzie reflectată într-un șir de publicații ale autorului lucrării.

Supremația Constituției și domnia legii nu poate fi asigurată în absența principiului legitimității puterii de stat ca fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane. Anume principiul legitimității puterii de stat asigură funcționarea regimului politic caracteristic statului de drept și democratic contemporan.

3. În scopul asigurării legitimității puterii de stat, în calitate de principiu constituțional al regimului politic liberal și democratic autorul evidențiază următoarele aspecte:
  - a) legitimitatea puterii de stat – definire doctrinară a fenomenului complex putere de stat – trăsături caracteristice și determinarea mediului ambiant;
  - b) legitimitatea puterii de stat – geneză, instituționalizare și proces evolutiv și permanent în scopul corespunderii puterii de stat principiului legitimității;
  - c) legitimitatea puterii de stat – principiu constituțional fundamental, de natură generică inițială, reflectat inclusiv în acte normativ-juridice, care, prin continuitate, stabilește

interdependența dintre legătura cu celelalte principii constituționale ale regimului politic liberal și democratic.

Calitatea menționată a legitimității puterii de stat preîntâmpină o posibilă uzurpare a puterii de stat, și în general, a suveranității naționale de către un partid, un grup de persoane sau o persoană sub orice pretext. Fenomenul legitimității puterii de stat în manifestarea aspectuală corespunzătoare își găsește expresia în opere științifice publicate în țară și peste hotare.

4. Principiul legitimității puterii de stat demonstrează natura sa generică în coraport cu principiile fundamentale constituționale ale regimului politic liberal și democratic – principiile suveranității naționale; separației puterilor în stat; principiul statului de drept. Coraportul dintre principiile legitimității puterii de stat și celelalte principii ale regimului politic menționate supra este caracterizat prin continuitate și contiguitate, stabilindu-se astfel un sistem consolidat de principii ce caracterizează, în ultimă instanță, statul de drept și democratic contemporan.
5. Un rol determinant în realizarea legitimității puterii de stat revine Curții Constituționale a Republicii Moldova. Astfel, instituției vizate i se atribuie funcția de asigurare a legitimității puterii de stat în ansamblul ei (de la geneză – mediu ambiant, instituționalizare, interrelațiile instituțiilor etatice și finalizând cu persoanele de demnitate publică).

Aceasta are o importanță deosebită atât pentru asigurarea supremației Constituției – suportul legal al legitimității puterii, cât și pentru asigurarea calității regimului politic liberal și democratic, pentru edificarea statului de drept și asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale cetățenești garantate. Curtea Constituțională, ca unică autoritate de jurisdicție constituțională și garant al supremației Constituției, trebuie să se prezinte în calitate de entitate doctrinal-praxiologică pentru dezvoltarea statului de drept și democratic. Concluziile în cauză, sunt argumentate în multiple publicații ale autorului și reflectate în materiale ale conferințelor naționale și internaționale.

6. În perspectiva realizării principiului legitimității puterii de stat apare necesitatea revizuirii unor articole din Constituție cu referire la termenul de numire a alegerilor parlamentare, astfel încât legitimitatea mandatului de 4 ani să nu fie contestată și să nu se admită tentative de uzurpare a puterii de stat. În același context trebuie determinat clar statutul opoziției în Parlament.

Nu mai puțin important este faptul de a determina clar locul șefului de stat în cadrul ramurilor de drept, precum și de a stabili clar în textul Constituției funcțiile sale. Se impune a reglementa constituțional noua funcție a Curții Constituționale – asigurarea legitimității puterii de stat.

7. Puterea legislativă, puterea executivă și puterea judecătorească în calitate de servicii publice se manifestă ca interacțiune între societatea umană și puterea de stat, fapt ce denotă

legitimitatea puterii în ansamblu precum și legalitatea activității acestor trei ramuri ale puterii. Această calitate impune în mod imperios reglementarea normativ-juridică a statului juridic al guvernanților, antrenați direct în procesul complex de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat.

Principiul separației puterilor în stat implică și asigurarea echilibrului dintre puteri. Această prevedere duce la concluzia în conformitate cu care se cere de a reglementa legal și statutul juridic al membrilor Guvernului.

Recomandări. Lucrarea în cauză poate fi percepută drept suport inițial în cercetarea de perspectivă a principiului legitimității puterii de stat ca fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane în manifestarea sa polivalentă, precum și a interacțiunii statului de drept cu finalitatea acestuia – regimul politic contemporan democratic, în cadrul căruia drept indiciu de calitate și eficiență se prezintă legitimitatea. Într-o perspectivă de cercetare, evidențiem următoarele **recomandări**, orientate spre evidențierea problemelor științifice de cercetare în domeniul noii direcții științifice identificate și specifice Dreptului constituțional, cu reflectarea ulterioară în alte ramuri ale științei juridice și politice, elucidând astfel caracterul complex al acesteia:

1. Doctrina constituțională, în special, și știința juridică, în general, ar cunoaște o evoluție esențială prin acceptarea unei noi etape în dezvoltarea fenomenului statului de drept și democratic, a cărei manifestare este determinată de implicarea activă a societății civile în procesul de realizare a puterii de stat prin prisma asigurării legitimității ei.

Manifestarea evoluției în cauză este determinată de o interacțiune reciprocă dintre autoritățile etatice antrenate în procesul de realizare a puterii de stat, precum și dintre ele și societatea civilă în ansamblu, elementele interacționale menționate cunoscând o dezvoltare și îmbogățire reciprocă. În context, evidențiem oportunitatea aprecierii principiului legitimității puterii de stat și necesitatea abordării lui în cadrul științei Dreptului constituțional și în cadrul Teoriei Generale a Statului și Dreptului.

2. Știința juridică acceptă o terminologie exactă cu referire la esența și natura legitimității puterii. Autorul insistă asupra introducerii în doctrina juridică a unui sistem terminologic-juridic complex cu referire la domeniul de cercetare a naturii, esenței și structurii legitimității puterii de stat, caracterizate prin calitate și eficiență în condițiile unui stat contemporan democratic și de drept. Sistemul vizează legitimitatea puterii de stat ca fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane. Manifestarea acestui fenomen o putem identifica prin: accepțiunile de proces al legitimității puterii de stat, de principiu al regimului politic și de condiție a edificării statului de drept și democratic; o manifestare clară și precisă coroborată cu evoluția societății umane contemporane.

În cadrul Dreptului constituțional, precum și al altor științe juridice, coraportul principiului legitimității puterii de stat cu celelalte principii constituționale ale regimului politic, îndeosebi cu principiul suveranității naționale, principiul separării puterilor în stat, necesită un studiu mai amplu, dat fiind că ele în ansamblu contribuie decisiv la consolidarea statului de drept și democratic.

3. În rezultatul cercetărilor realizate, autorul identifică un sistem de factori determinanți ai legitimității puterii: fenomenul putere de stat, izvorul legitimității puterii de stat, subiecții sau elementele sistemului politic, interrelațiile cărora dau naștere la fenomene juridice cu profunde implicații practice, legitimitatea instituționalizării, organizării și funcționării cărora, inclusiv a aparatului de stat, necesită a fi supusă unor condiții stricte de calitate, eficiență și integritate. Astfel, se impun probleme multiple și complexe de cercetare științifică ce țin de implementarea teoretică dar și practică a principiului legitimității puterii de stat, orientate spre determinarea complexă și exactă a locului, rolului, funcțiilor organelor etatice antrenate în procesul complex de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat, precum și a statutului juridic al instituțiilor etatice, și nu în ultimul rând, a statutului juridic al demnitarilor, șefului de stat, membrilor Guvernului și al magistraților.

Realizarea acestor deziderate autorul o vede prin introducerea în programul cursului de Drept constituțional a temelor: Puterea de stat – fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane; Sistemul politic – mediu ambiant al puterii de stat; Suveranitatea națională – sursa legitimității puterii de stat; Legitimitatea puterii de stat – principiu instituțional și edificator al statului de drept și democratic; Aparatul de stat – motorul mecanismului statal.

În același context, se propune introducerea unui curs special de 30 de ore având ca tematică: Autoritatea judecătorească – veritabilă ramură a puterii de stat.

Recomandări pe plan normativ-juridic

1. În baza principiului legitimității puterii de stat: propunem o reglementare constituțională a unor funcții pe care trebuie să le îndeplinească.
  1. În concordanță cu principiul legitimității puterii de stat, modificarea alin.(3) art.61 din Constituție după cum urmează: „Alegerile deputaților în Parlament se desfășoară în cel mult 30 de zile până la expirarea mandatului și în cel mult 3 luni de zile de la data dizolvării Parlamentului precedent”.
  2. Completarea art.77 alin.(2) din Constituție: după cuvintele „... integrității teritoriale ale țării” să urmeze sintagma „și este mediatorul între autoritățile etatice, precum și dintre ele și societatea civilă”.
  3. Completarea art.97 din Constituția cu alin.(2) în următoarea redacție: „Statutul membrului Guvernului se stabilește prin lege organică”.

4. Completarea art.116 alin.(2) din Constituție: la începutul alineatului, după cuvântul „Judecătorii...” să se introducă cuvântul „tuturor” și mai departe după text.

Iar la alin.(3) al acestui articol după cuvintele „Președintele și vicepreședinții...” să urmeze cuvântul „tuturor” și mai departe după text.

Alineatul (4) al aceluiași articol să fie modificat după cum urmează: „Președintele, vicepreședinții și judecătorii sunt numiți de Președintele Republicii Moldova la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii” și mai departe după text.

5. Completarea art.134 alin.(3) din Constituție cu sintagma „asigură legitimitatea puterii de stat a organelor etatice și a demnitarilor antrenați direct în realizarea puterii de stat”, care să fie inclusă după cuvintele „... supremația Constituției”, și mai departe după text.

Domeniul de cercetare privind recomandările în cauză poate avea o varietate pronunțată dintr-o perspectivă de abordare atât prin prisma Dreptului constituțional, cât și a Teoriei Generale a Dreptului, precum și a Politologiei.

6. În scopul asigurării unui nivel calitativ avansat al integrității membrilor Guvernului și a respectării principiului egalității, a principiului separației puterilor în stat, precum și a principiului legitimității, se propune adoptarea Legii cu privire la statutul membrului Guvernului, cu includerea în mod obligatoriu a compartimentelor: drepturi; obligații; garanții și răspundere guvernamentală și ministerială.

BIBLIOGRAFIE:

1. Aristotel. Politica. București: IRI, 2005. 522 p.
2. Arseni A. Autoritatea judecătorească – veritabilă instituție de realizare a ramurii puterii de stat în condițiile statului de drept. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.11(157), p.16-24.
3. Arseni A. Autoritatea judecătorească – veritabilă instituție de realizare a ramurii puterii de stat în condițiile statului de drept. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.12(158), p.13-16.
4. Arseni A. Consiliul Superior al Magistraturii – veritabil garant al independenței puterii judecătorești: reglementări legale și abordări doctrinare. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.1(159), p.13-19.
5. Arseni A. Corpul electoral – exponentul juridico-statal al suveranității naționale. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.3(150), p.7-13.
6. Arseni A. Drept constituțional și instituții politice. Vol.2. Tratat. Chișinău: CEP USM, 2014. 467 p.
7. Arseni A. Drept constituțional și instituții politice. Vol.I. Tratat elementar. Chișinău: CEP USM, 2005. 502 p.
8. Arseni A. Poziția puterii executive în cadrul sistemului separării puterilor. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.10 (156), p.16-20.

9. Arseni A. Sistemul politic – fenomen al societății contemporane. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.1 (148), p.2-7.
10. Arseni A. Suveranitatea națională – de la abordarea teoretică la realizarea practică. În: Revista Națională de Drept, decembrie, 2012, nr.12(147), p.8-15.
11. Arseni A. Suveranitatea națională – de la construcție teoretică la realizarea practică. Chișinău: CEP USM, 2013 188 p.
12. Arseni A. Șeful de stat – garanții de realizare a mandatului: concept teoretico-practic. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr.3(90), p.13-16.
13. Arseni A., Costachi Gh. Mandatul parlamentar – împuternicire politico-juridică întru realizarea suveranității naționale prin reprezentare. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.4, p.15-20.
14. Arseni A., Rusandu I. Sistemul politic și societatea civilă: definiții, realități și tendințe. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2013, nr.2 (162), p.41-54.
15. Avizul Curții Constituționale privind constatarea circumstanțelor care justifică interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova nr.4 din 17.09.2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.149 din 22.09.2009. Art. nr.17.
16. Avornic Gh. Teoria generală a statului și dreptului. Vol.II. Chișinău, 2010. 460 p.
17. Avril P., Gicquel J. Droit parlementaire. Paris: Montchrestien, 1988. 420 p.
18. Benoit J. Droit constitutionnel et institutions politiques. Paris: Dalloz, 1968. 600 p.
19. Bodin J. Les livrés de la République. București, 1990. 350 p.
20. Burdeau G. Droit constitutionnel et institutions politiques. 20-eme édition. Paris: L.G.D.J., 1984. 450 p.
21. Carta de la Paris pentru o nouă Europă din 21.11.1990 (Aderat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.707-XII din 10.09.1991. Publicată în: „Tratate internaționale”. Ediția oficială, 1998, vol.1, p.304.
22. Călinoiu C., Duculescu V. Drept parlamentar. București: Lumina LEX, 2006. 387 p.
23. Cârnaț T. Drept constituțional. Chișinău, 2010. 513 p.
24. Constantinescu M., Muraru I. Drept parlamentar. București: Gramar, 1994. 274 p.
25. Constituția Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău: ARC (Tipografia „Europress”), 2012. 576 p.
26. Constituția Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994.
27. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din 24.07.97 și publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, vol.I.
28. Costachi Gh. Direcțiile prioritare ale edificării statului de drept în republica Moldova, Chișinău, 2009. 328 p.

29. Costachi Gh. Statul de drept: între teorie și realitate. Chișinău, 2000. 243 p.
30. Costachi Gh., Hlipca P. Organizarea și funcționarea puterii în statul de drept. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011 664 p.
31. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948, Aderat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.217-XII din 28.07.1990. Publicată în: „Tratate internaționale”. Ediție oficială 1998, vol.2, p.11.
32. Decretul nr.201 cu privire la puterea de stat din 27.07.1990. În: Veștile din 11.12.1990, nr. 8. Art. nr.208.
33. Decretul nr.83 privind constituirea Comisiei pentru reforma constituțională din 01.12.2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 04.12.2009, nr.174-176. Art.nr.548.
34. Deleanu I. Drept constituțional și instituții politice. Tratat. Vol.I. București: Europa Nova, 1996. 480 p.
35. Deleanu I. Drept constituțional și instituții politice. Tratat. București: Europa Nova, 1996, vol.II. 510 p.
36. Disescu C. Drept constituțional. București: Ed. Librăriei „Soce & Co”, 1915. 610 p.
37. Drăganu T. Drept Constituțional și instituții politice. Tratat elementar. Cluj-Napoca: Lumina LEX, 2000, vol.1. 245 p.
38. Easton D. The Political system: Au Juquiry into the state of Political Science. Second Edition. New York, Alfred A. Knopt, 1971, p.83.
39. Guceac I. Curs elementar de drept constituțional. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, 496 p.
40. Guceac I. Curs elementar de drept constituțional. Vol.1. Chișinău: Reclama, 2001. 278 p.
41. Guțuleac V. Drept administrativ. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 598 p.
42. Hotărârea nr.32 cu privire la confirmarea rezultatelor referendumului republican consultativ din 23 mai 1999 din 15.06.1999. În: Monitorul Oficial din 01.07.1999, nr. 67.
43. <http://www.junimea.pitesteana.ro/SeparPuteri.htm>
44. <http://www.scrigroup.com/legislatie/drept/MODUL-DE-ORGANIZARE-SI-FUNCTIO73387.php>
45. Iancu Gh. Drept constituțional și instituții politice. București: Lumina LEX, 2007. 568 p.
46. Ionescu Gh. Tratat de drept constituțional contemporan. București: ALL Beck, 2003. 580 p.
47. Ionescu Gh., Isabel de Madariaga. Opoziția. București: Humanitas, 1992. 230 p.
48. Iorgovan A. Tratat de Drept administrativ. Vol. I. Ediția a III-a. București: ALL Beck, 2001. 600 p.
49. Jecev I. Natura juridică a puterii de stat la etapa contemporană: Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2013. 26 p.
50. Juc V., Josanu Y., Rusandu I. Sisteme politice tranzitorii din Europa de Sud-Est. Chișinău, 2008. 240 p.

51. Kant I., *Principiile filosofiei dreptului*. București, 1963. 530 p.
52. Legea nr. 691-XII din 27.08.1991 privind Declarația de independență a Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1991, nr.11-12/103. Art. nr.118.
53. Legea nr.148-XII din 23.06.90, Declarația suveranității Republicii Sovietice Socialiste Moldova. În: *Vesti* nr. 8/192, 1990.
54. Legea nr.1115 din 05.07.2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.88-90, art. nr.661.
55. Machiavelli N. *Princepele*. București: Montiero, 2008. 224 p.
56. Maslet J.Cl. *Le droit des élections politiques*. Paris: PUF, 1992. 126 p.
57. Monchablon A., *Cartea cetățeanului*. București: Humanitas, 1991. 230 p.
58. Montesquieu Ch. *Despre spiritul legilor*. Vol.1. București: Editura Științifică, 1964. 302 p.
59. Muraru I. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Actami, 1998. 480 p.
60. Muraru I., Tănăsescu E.S. *Drept constituțional și instituții politice*. București: C.H. Beck, 2011, vol.1. 216 p.
61. Negru A. *Consolidarea justiției în statul contemporan democratic (aspecte teoretico-practice): Autoreferatul tezei de doctor habilitat în drept*. Chișinău, 2013. 46 p.
62. Negru B., Negru A. *Teoria generală a dreptului și statului*. Chișinău: Bons Offices, 2006. 520 p.
63. Negulescu P., Alexianu Gh. *Tratat de drept public*. Vol.1. București: Casa Școalelor, 1942. 611 p.
64. Pactet P. *Institutions politiques. Droit constitutionnel*. Paris, 1991. 267 p.
65. Popa V. *Drept parlamentar*. Chișinău, 1999. 232 p.
66. Popa V. *Dreptul public*. Chișinău: Ed. Acad. de Administrare Publică pe lângă Guvernul Republicii Moldova 1998. 460 p.
67. Popa V. *Repere constituționale pentru depășirea crizei politice în Republica Moldova: argumente teoretice și soluții practice*. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”. Ch.: IDIS „Viitorul”, 2009, p.26-27.
68. Prelot M. *Précis de droit constitutionnel*. 3-e édition. Paris: Dalloz, 1957. 585 p.
69. Prelot M., Boulouis J. *Institutions politiques et droit constitutionnelle*. 10-ième. Paris: Dalloz, 1978, nr.2. 916 p.
70. Râbca E., Zaharia V., Mărgineanu V. *Istoria doctrinelor politice și de drept*. Chișinău: Muzeum, 2005. 224 p.
71. Rousseau J.J. *Contractul social sau principiile dreptului public*. București: Editura Științifică, 1957. 292 p.
72. Rusu I. *Forma de guvernământ*. București: Lumina LEX, 1997. 336 p.

73. Tămaș S. Dicționar Politic. Instituțiile democrației și cultura civică. București: Șansa, 1996. 413 p.
74. Toma d'Aquino. Summa contra Gentiles (Împotriva erorilor necredincioșilor). Citat după: Liviu Petru Zăpârțan. Doctrină politică. Iași: Chemarea, 1994. 400 p.
75. Voiculescu M. Istoria doctriinelor politice. București: Hiperion, 1992. 176 p.
76. Vrabie G. Drept constituțional și instituții politice. Vol.1. Iași: Cugetarea, 1999. 439 p.
77. Vrabie G. Organizarea politico-etatică a României. (Drept constituțional și instituții politice). Vol. 2. Iași: Cugetarea, 1999. 510 p.
78. Wheare K.G. Legislatures. New York: Oxford University Press, 1963. 260 p.
79. Иванов В.М. Конституционное право Республики Молдова. Chișinău, 2000. 352 p.

LISTA LUCRĂRILOR RELEVANTE PUBLICATE LA TEMA TEZEI

I. Manuale

- Drept constituțional și instituții politice (note de curs). Chișinău: Tipografia „Prut-Color”, 1997: vol.I. 290 p.; vol.II 388 p.
- Drept constituțional comparat. Chișinău: CEP USM, 2003. – 295 p. (coautori V.M. Ivanov, L.Suholitco)
- Drept constituțional și instituții politice. Tratat, vol.1. Chișinău: CEP USM, 2005. 502 p.
- Drept constituțional și instituții politice. Tratat, vol.2. Chișinău: CEP USM, 2014. 467 p.

II. Monografii

- Jurisdicția constituțională a Republicii Moldova, Chișinău, 2000. 214 p.
- Cetățenia – o nouă viziune și reglementare europeană. Chișinău: Litera, 2002. 136 p. (coautor L.Suholitco).
- Reglementarea administrativ-juridică a sistemului național de pașapoarte în Republica Moldova. Chișinău: Litera, 2013. 172 p. (coautor L.Suholitco).
- Suveranitatea națională de la construcție teoretică la realizare practică. Chișinău: CEP USM, 2013. 188 p.
- Egalitatea și universalitatea drepturilor fundamentale ale omului – principii edificatoare ale statului de drept și democratic. Chișinău: CEP USM, 2014. 232 p. (coautor C.Olteanu).

III. Articole în reviste de specialitate din Republica Moldova

1. Autoritatea judecătorească – veritabilă instituție de realizare a ramurii puterii de stat în condițiile statului de drept. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.12(158), p.13-16.
2. Autoritatea judecătorească – veritabilă instituție de realizare a ramurii puterii de stat în condițiile statului de drept. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.11(157), p.16-25.
3. Curtea Constituțională a Republicii Moldova – garant al supremației Constituției. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.12(158), p.48-54. (coautor T.Dabija)
4. Consiliul Superior al Magistraturii – veritabil garant al independenței puterii judecătorești: reglementări legale și abordări doctrinare. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.1(159), p.13-19 (coautor T.Dabija).
5. Îndatoririle fundamentale – veritabile obligații juridico-morale: abordări teoretice și

- reglementări. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.2(160), p.7-13.
6. Interdependența dintre jurisdicția constituțională și justiția de drept comun în domeniul asigurării legalității. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.3(161), p.8-12 (coautor T.Dabija).
  7. Poziția puterii executive în cadrul sistemului separării puterilor. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.10(156), p.16-20.
  8. Sistemul instituțional al puterii de stat: concept și forme instituționalizate. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.9(155), p.9-16.
  9. Structura politico-juridică a parlamentului și rolul ei în organizarea activității organelor etatice. În: revista Națională de Drept, 2013, nr.8(154), p.15-23.
  10. Structura politico-juridică a parlamentului și rolul ei în organizarea activității organelor etatice. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.7(153), p.8-12.
  11. Configurația politică a parlamentului ca organ reprezentativ al poporului. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.6(152), p.9-16.
  12. Statutul juridic al deputatului – condiție imanentă pentru exercitarea mandatului parlamentar. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.5(151), p.8-14.
  13. Mandatul parlamentar – împuternicire politico-juridică întru realizarea suveranității naționale prin reprezentare. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.4(150), p.15-20 (coautor Gh.Costachi).
  14. Corpul electoral – exponentul juridico-statal al suveranității naționale. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.3(150), p.7-13.
  15. Political system as a phenomenon of contemporary society. În: Legea și Viața, 2013, nr.3 (255), p.9-16.
  16. Sistemul politic și societatea civilă: definiții, realități și tendințe. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2013, nr.2 (162), p.41-54 (coautor I.Rusandu).
  17. Sistemul politic – fenomen al societății contemporane. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.1(148), p.2-7.
  18. „Suveranitatea națională” de la abordarea teoretică la realizarea practică. În: Revista Națională de Drept, 2012, nr.12(147), p.8-20.
  19. Funcționarea instituțiilor democratice: Parlament, executiv, Judiciar. În: Drepturile omului și instituțiile democratice în perioada post-electorală în Moldova = Human Right and Democratic Institution in the post election period in Moldova, 2009. Chișinău: „Depol - Promo” SRL, p.95-119.
  20. The Functioning of democratic institutions: Parliament, Executive, Judicial. În: Drepturile Omului și instituțiile democratice în perioada post-electorală în Moldova = Human Rights and Democratic Institution in the post election period in Moldova, 2009. Chișinău: „Depol - Promo” SRL, p.207-231.
  21. Șeful de stat – garanții de realizare a mandatului: concept teoretico-practic. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr.3(90), p.13-19.
  22. „Reichsstaat” sau doctrina germană a statului de drept. În: Revista Națională de Drept, 2007,

nr.7(82), p.9-16.

23. Constituția – garant al libertății și respectului personalității umane. În: Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova, 2001, nr.5, p.33-43.
24. Modificarea Constituției Republicii Moldova: consecințe teoretice și practice. În: Revista Națională de Drept, 2000, nr.2 (146), p.4-7 (coautor I.Haraga).

IV. Articole în reviste de specialitate străine

1. Edificarea statului de drept în Republica Moldova. În: Destin românesc. Revistă de istorie și cultură, 2004, nr.4, An.VIII, nr.32, p.14-25.

V. Comunicări științifice

1. Єдність державної Власті. În: 65 професорсько-викладацька науково-технічна конференція: Збірник тез доповідей. – Одеса: ОНМУ, 2012, с.11-14.
2. Структура і принципи механізму держави. În: 64 науково-технічна конференція професорсько-викладацького складу: Збірник тез доповідей. Одеса: ОНМУ, 2011, с.15.
3. Механізм правового регулювання па його стадії. În: 63 науково-технічна конференція професорсько-викладацького складу: Збірник тез доповідей. 2010, Одеса, ОНМУ, с.14.
4. Funcționarea instituțiilor democratice statale în perioada de criză politică: reglementări și oportunități (Conferința internațională științifico-practică „Educație și cercetare într-un stat bazat pe drept”, Chișinău, 16 octombrie 2009). În: Revista Națională de Drept, 2009, nr.10-12 (109-111), p.120-126.
5. Organizarea politico-etatică a Republicii Moldova: concepții, obiective și perspective teoretico-practice (Materiale ale Conferinței internaționale științifico-practice. În: Academia de Administrare publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova, Chișinău, 21 mai 2008, p.198-200.
6. Rolul dreptului în procesul democratizării societății: Legislația statului de drept. În: Masa rotundă „Spre o societate civilă, democratică prin drept”, Chișinău, 2 decembrie 2006. În: Revista Națională de Drept, 2006, nr.12 (75), p.37-39.
7. Legalitatea și supremația legii într-un stat de drept. În: Materialele Conferinței internaționale științifico-practice „Edificarea statului de drept”, Chișinău, 26-27 septembrie 2003, p.174-178.
8. Principiile regimului politic democratic, fundamentul politico-juridic al activității economice și juridice eficiente. În: Materiale ale conferinței teoretico-științifice internaționale „O reformă valoroasă – factor decisiv în realizarea activității economice și de drept”, Bălți, 29-30 noiembrie 2000. Chișinău, 2001, p.80-85.
9. Drepturile omului și noi. În: Materialele conferinței științifico-practice „Interesele de stat și rolul organelor interne în asigurarea ordinii constituționale, drepturilor și libertăților omului în raioanele de est ale Republicii Moldova”, Chișinău 12-13 ianuarie 1993. În: Conflictul din Transnistria: adevărul așa cum a fost el. Chișinău: Logos, 1996, p.36-40.
10. Security Services in Civil Society: oversight and Accountability. Conference Report Center for National Security Studies the Foundation for a Civil Society. Helsinki Foundation for Human Rights Institutions Conference Warsaw, June 30-July, 2, 1995, p.12-13.

ADNOTARE

ARSENI Alexandru „*Legitimitatea puterii de stat – fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane*”. Teză de doctor habilitat în drept, specialitatea: 552.01 – Drept public (Drept constituțional). Chișinău, 2014

Structura tezei: Introducere, 6 capitole, Concluzii generale și recomandări, Bibliografia din 398 titluri; 274 de pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 45 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: societate umană; stat; putere; putere de stat; legitimitate; suveranitate; suveranitate națională; formă de guvernământ; regim politic; principii; separarea puterilor; legitimitatea puterii; organ de stat; aparat de stat; mecanism de stat; demnitar de stat.

Domeniul de studiu: Lucrarea include un studiu complex în domeniul Dreptului constituțional, elucidând cerințele de organizare și funcționare a puterii de stat în baza principiului constituțional al legitimității.

Scopul cercetării – elaborarea reperelor conceptuale ale principiului legitimității puterii de stat în contextul fundamentării științifice a fenomenului complex putere de stat, din perspectiva edificării statului de drept și democratic.

Obiectivele cercetării: definirea conceptelor: legitimitatea puterii de stat; sistem politic; suveranitate națională; formă de guvernământ; regim politic; sistem instituționalizat al puterii de stat, aparat de stat; **fundamentarea științifică** a principiului legitimității puterii de stat și a funcției Curții Constituționale de asigurare a legitimității puterii de stat; **identificarea raportului funcțional** dintre contextul gnoseologic și practic și legitimitatea puterii de stat în procesul complex de la geneză și finalizând cu activitatea guvernanților în realizarea puterii de stat; **determinarea premiselor și reperelor conceptuale** ale legitimității organelor, instituțiilor etatice și a principiilor și calităților guvernanților, ca parte integrantă a procesului complex de realizare a puterii de stat, **fundamentarea științifică** a fenomenului complex putere de stat ca parte integrantă a științei dreptului constituțional; **elaborarea în baza reperelor conceptuale** a tematicii legitimității puterii de stat în cadrul științei dreptului constituțional; **validarea teoretică și recomandarea practică** a soluțiilor privind asigurarea legitimității puterii de stat.

Noutatea și originalitatea științifică. Este exprimată prin formularea și argumentarea unui nou principiu al regimului politic – principiul legitimității puterii de stat – condiție imanentă a statului de drept și democratic.

Acest principiu, alături de principiul separației puterilor în stat, va permite delimitarea clară a regimurilor politice democratice de cele nedemocratice. În același timp, principiul legitimității determină soluționarea problemei științifice, aplicative, de importanță majoră: 1) pentru Șeful statului – obligativitatea de a-și declina calitatea de membru de partid, precum și de a exercita o nouă funcție, funcția de mediere, 2) pentru Curtea Constituțională – de a asigura legitimitatea puterii de stat și a organelor etatice antrenate în procesul de realizare a puterii de stat.

Rezultatele principale noi pentru știință și practică obținute: etapizarea evoluției fenomenului legitimității; identificarea proprietăților și elementelor sistemului politic – mediu ambiant al puterii de stat; **fundamentarea științifică** a principiului legitimității de stat și, ca consecință praxiologică, a unei noi funcții a Curții Constituționale de asigurare a legitimității puterii de stat; **conceptualizarea** sistemului instituțional al puterii de stat și **determinarea** unei noi direcții de cercetare – **legitimitatea puterii de stat parte integrantă a științei Dreptului Constituțional și domeniu de activitate a Curții Constituționale.**

Semnificația teoretică. Realizarea studiului teoretic contribuie la soluționarea unei probleme majore pentru știință, în general, și pentru Dreptul constituțional ca ramură științifică.

Anume legitimitatea puterii de stat identifică un impuls interacțional de echilibru și colaborare a ramurilor puterii în stat în condițiile unui regim politic contemporan democratic. Domnia legii are la bază legitimitatea însăși a Constituției, iar aceste precondiții de calitate pot fi realizate numai în condițiile aplicării și respectării principiului legitimității puterii de stat și a organelor etatice antrenate direct în procesul complex de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat.

Valoarea aplicativă a lucrării. Drept rezultat, a fost înaintat un ansamblu de propuneri de natură teoretico-practică, a căror implementare poate influența în mod decisiv existența, menținerea și chiar vitalitatea legitimității puterii de stat, precum și afirmarea unui regim politic contemporan democrat – fenomene justificate inclusiv grație modificărilor legislative ce caracterizează procesul de formare a statului de drept și democratic.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării urmează a fi utilizate la elaborarea cursurilor universitare de licențiat în drept și de masterat, precum și la perfecționarea suportului normativ-juridic din domeniul Dreptului constituțional.

АННОТАЦИЯ

АРСЕНИ Александру *«Законность государственной власти – сложное и неотъемлемое явление современных человеческих сообществ»*. Диссертация на соискание степени доктора права по специализации: 552.01 – Публичное право (Конституционное право). Кишинев. 2014г.

Структура диссертации: введение, 6 глав, общие выводы и рекомендации, библиография из 398 наименований, 274 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 45 научных работах.

Ключевые слова: человеческое сообщество; государство; власть: государственная власть; законность; национальный суверенитет; форма правления; политический режим; принципы; разделение властей; законность власти; государственный орган; государственный аппарат; государственный механизм; государственный сановник.

Область исследования: Работа включает комплекс исследований в области конституционного права, проливая свет на требования к организации и функционированию государственной власти на основе конституционного принципа законности.

Цель исследования – разработка концептуальных критериев принципа легитимности государственной власти в контексте научного обоснования комплексного феномена государственной власти с точки зрения построения правового и демократического государства.

Задачи исследования: определение концепций: легитимность государственной власти; политическая система; национальный суверенитет; форма правления; политический режим; институализированная система государственной власти, государственный аппарат; **научное обоснование** принципа легитимности государственной власти и функции Конституционного Суда в обеспечении легитимности государственной власти; **идентификация функциональной связи** между гносеологическим и практическим контекстом и легитимность государственной власти в сложном процессе от зарождения до деятельности правителей по реализации государственной власти; **определение предпосылок и концептуальных критериев** легитимности государственных органов и учреждений, а также принципов и качеств правителей, как неотъемлемой части сложного процесса реализации государственной власти, **научное обоснование** комплексного феномена государственной власти, как неотъемлемой части науки конституционного права; **разработка на основе концептуальных критериев** тематики легитимности государственной власти в рамках науки конституционного права; **теоретическое подтверждение и практическая рекомендация** решений по обеспечению легитимности государственной власти.

Научная новизна и оригинальность. Выражается через формулировку и аргументацию нового принципа политического режима – принципа законности государственной власти – имманентного условия правового и демократического государства.

Этот принцип наряду с принципом разделения властей в государстве позволит четкое разграничение демократических политических режимов от недемократических. Вместе с тем, принцип законности определяет решение научной проблемы большой прикладной важности для: 1) обязанности Руководителя государства отказаться от качества члена партии, а также исполнять новую функцию - функцию посредничества, 2) Конституционного Суда – обеспечение законности государственной власти и государственных органов, вовлеченных в процесс реализации государственной власти.

Полученные принципиально новые результаты для науки и практики: поэтапность эволюции явления законности; выявление свойств и элементов политической системы - окружающая среда государственной власти; научное **обоснование** принципа государственной законности, как прагматологическое следствие, новой должности Конституционного Суда, для обеспечения законности государственной власти; **концептуализация** институциональной системы государственной власти и **определение новых направлений исследований - законность государственной власти, как составляющей части науки Конституционного Права и области деятельности Конституционного Суда.**

Теоретическое значение. Теоретическое исследование способствует решению важной проблемы для науки в целом и конституционного права, как научной отрасли.

Именно законность государственной власти определяет импульс сбалансированного взаимодействия и сотрудничества между ветвями государственной власти в условиях современного демократического политического режима. Верховенство закона имеет в основе законность самой Конституции, а эти качественные предпосылки могут быть реализованы только в условиях применения и соблюдения принципа законности государственной власти и государственных органов, прямо вовлеченных в сложный процесс становления, поддержания и осуществления государственной власти.

Прикладная ценность работы. Как результат, был сделан ряд предложений теоретико-практического свойства, реализация которых может решительно повлиять на существование, поддержание и даже жизнеспособность законности государственной власти, а также на утверждение современного демократического политического режима - явления, оправданные включительно благодаря законодательным изменениям, что характеризует процесс формирования правового и демократического государства.

Внедрение научных результатов. Результаты исследований следует использовать при разработке курсов университетского и пост-университетского юридического образования, а также в совершенствовании нормативно-правовой поддержки в области конституционного права.

ABSTRACT

ARSENI Alexandru “*Legitimacy of state power - complex and indispensable phenomena of contemporary human societies*”. Thesis for the Doctor of Law’s Degree, specialty: 552.01 – Public Law (Constitutional Law). Kishinev 2014.

Thesis Structure: introduction, 6 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 398 titles, 274 pages of the main text. Obtained results are published in 45 scientific papers.

Key Words, human society; state; power; state power; legitimacy; sovereignty; national sovereignty; form of government; political regime; principles; separation of powers; legitimacy of power; state body; state apparatus; state mechanism; state dignitary.

Field of studies: Paper includes complex study in the field of constitutional law elucidating requirements to organization and functioning of the state power basing on the constitutional principle of legitimacy.

Scope of research – elaboration of conceptual benchmarks for the state power legitimacy principle in the context of scientific rationale for the complex phenomenon of the state power from the point of view of construction of democratic and the rule-of-law state.

Objectives of research: definition of concepts: state power legitimacy; political system; national sovereignty; form of government; political regime; institutionalized system of the state power; state apparatus; **scientific rationale** for the state power legitimacy principle and function of the Constitutional Court in provision of the state power legitimacy; **identification of functional relationship** between gnoseological and practical context and the state power legitimacy in the complex process from genesis to activity of governors in implementation of the state power; **determination of backgrounds and conceptual benchmarks** for legitimacy of the state bodies and institutions, as well as principles and qualities of governors as an integral part of the complex process of implementation of the state power, **scientific rationale** for the complex phenomenon of the state power as an integral part of the constitutional law science; **elaboration basing on conceptual benchmarks** of the state power legitimacy branch within the constitutional law science; **theoretical validation and practical recommendation** of solutions to ensure the state power legitimacy.

Scientific novelty and originality. It is expressed through formulation and argumentation of a new principle of the political regime - principle of the state power legitimacy – immanent condition for the rule-or law and democratic state.

Together with the principle of separation of powers in a state, this principle will permit clear delimitation between democratic political regimes and non-democratic ones. At the same time, the principle of legitimacy determines solution of scientific problem of large applied significance for the following: 1) Obligation of the head of state to decline capacity of the party member and to exercise new function – intermediation function, 2) Constitutional Court – provision of legitimacy of the state power and state bodies involved in the process of the state power realization.

Principally new obtained results for the science and practice: staging of the evolution of the legitimacy phenomenon; identifying the properties and elements of the political system – the environment of the state power; the scientific **substantiation** of the principle of state legitimacy and as a praxiological consequence, of a new function of the Constitutional Court to ensure the legitimacy of the state power; **conceptualization** of the institutional system of state power and **determining a new research direction – the legitimacy of state power – an integral part of the science of constitutional right and activity domain of the Constitutional Court.**

Theoretical significance. Theoretical study contributes solution of major problems for the science in general and constitutional law as a scientific branch.

The state power legitimacy namely identifies the balanced impetus for interaction and collaboration between branches of power in a state in conditions of the contemporary democratic political regime. Supremacy of law is based on the legitimacy of the Constitution itself, while these qualitative preconditions can be implemented in conditions of application and compliance with the principle of legitimacy of the state power and state bodies involved directly in the complex process of establishment, maintenance and exercising of the state power.

Applied value of paper. As a result, the set of proposals of theoretical and practical nature was elaborated. Implementation of these proposals can affect decisively existence, maintenance and even vitality of the state power legitimacy and consolidation of the contemporary democratic political regime - phenomena justified inclusively due to legislative modifications characterizing the process of formation of the rule-of-law and democratic state.

Implementation of scientific results. Research results shall be used in elaboration of courses of university and post-university education in law, as well as in improvement of the normative and juridical support in the field of constitutional law.

ARSENI Alexandru

**LEGITIMITATEA PUTERII DE STAT FENOMEN COMPLEX ȘI
INDISPENSABIL SOCIETĂȚII UMANE CONTEMPORANE**

Specialitatea: 552.01 – Drept public (Drept constituțional)

Autoreferatul tezei de doctor habilitat în drept

Aprobat spre tipar: ..2014

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj ___ ex. _ _

Coli de tipar

Comanda nr.

Denumirea și adresa instituției unde a fost tipărit autoreferatul

Chișinău, 2014